Småmynt. Skizzer

Bokutgåva

C. E. Fritze's K. Hofbokhandel, Stockholm 1883.
Innehåll:

PÅ JULAFTON.

Klockan var ungefär ½ 5 på morgonen, då stallbetjent Larson väckte sin hustru genom att varligt stöta till henne med armbågen i ryggen. Förfärad, som om elden brutit lös, och det redan var hett kring knutarne, spratt hon upp ur sin dröm, satte sig upprätt i fållbänken och började med stora, omornade, variga ögon stirra inåt rummet. Så såg hon mannen stå halfklädd vid sidan af sängen, sysselsatt med att slätkamma sitt ljusgula hår med en svart slängkam, som utmärkte sig för en betänklig brist på taggar, framför hennes egen toilettspegel, rummets finaste bohag, som hon sjelf förvärfvat sig under sin tjenstetid. Ljuset från en illa snoppad talgdank, som stod och brann i en gammal, nerrostad messingsstake på byrån bredvid, föll öfver hans grofva profil och kastade ett skarpt skimmer öfver hela ansigtet: den låga pannan, den breda näsan, den lilla skägglösa, spetsiga hakan, och hela hans hufvud aftecknade sig i en grotesk silhouett på den gråpjaskiga tapeten, som var smutsad af fukt och flottfläckar.

Med en trött, olustig min på sitt anlete lät qvinnan sin blick irra spanande, letande rundt kring det oregelbundna rummet, men det var ingenting nytt derinne, icke det minsta, fattigt och kargt altihop precis som vanligt. Breda slagskuggor bredde dystert ut sig från de oupplysta vinklarne och vråarne derinne, ty mångenstädes var der mörkt, mörkt i den djupa fönstersmygen, der lilla Erik låg och slumrade i sin tunga, obekymrade barnasömn, mörkt äfven allra längst borta, der köksredskapen och härden funnos, men man blott kunde urskilja konturerna af en spis – intet mer. Endast sjelfva midtpartiet af den besynnerligt bugtiga vindskupan var klart upplyst, och golfvet der glänste som ett strålande bälte midt i det omgifvande mörkret. På ena långväggen kunde ett par anlupna, förgylda lister urskiljas, hvilka inramade några i blått och gult textade bibelspråk, men de öfriga murarne mera anades än sågos, gradvis försvinnande i ett otydligt dunkel.

Hu, hvad allt var sig likt, pinsamt likt, och oroligt lät hon blicken fara från det ena föremålet till det andra. Ett ögonblick hvilade den på hennes klädesplagg, som urblekta och lappade lågo uppstaplade på en snubbelfotad, ledbruten trästol vid sidan af sängen, for sedan öfver till den brunbonade byrån, hvars glatta yta, här och der marmorerad med hvita fläckar af en tåhättas storlek, stack henne i ögonen, och hvilade slutligen, envist, länge på det brokiga lapptäcket, som höljde hennes underkropp.

En återhållen tystnad rådde derinne, endast det af- och tilltagande ljudet af barnets enformiga snarkande hördes, och då och då ett dämpadt sorl från ett sidorum, der någon individ tycktes i färd att klä på sig, eljes icke ett buller, icke ett knyst.

Ändtligen bröt qvinnan den tryckande stillheten, och med en ton, som antydde retligheten öfver att behöfva lemna den dåsiga sängvärmen, sade hon:

»Tänker du i dag gå till stallet, Larson?»

»Ja visst!»

»På sjelfva julafton!»

»Julafton! Ja det lär just den der herrn bry sig om för en vitten. Julafton! Nee bevars, han ska’ nog stryka bland en hela da’n med sin, sin fästmö, som han kallar henne.»

»Fästmö? Har ryttmästaren nu en fästmö igen», fortsatte hon blott för att uppehålla tiden, »du berättade ju nyligen, att han slagit upp.»

»Det här är en annan, kära du, det hör la med till rörelsen, att han ska’ ha en fästmö, kan jag tro.»

»Jaså, det är på det viset!»

En ny tystnad uppstod. Betänksamt, sakteliga knäpte han knapparne i sin livrérock den ena efter den andra, så var den sista igenknäpt; hon märkte det och började ånyo:

»Ä’ du färdig nu, Larson?»

»Det ser du väl!»

»Jaja, lofva mig då att komma tidigt hem i eftermiddag – det är ju julafton.»

»Det lofvar jag.»

Åter en paus! Hon såg på honom, men han stirrade på golfvet och tycktes icke märka hennes otåliga ögonkast. Hon blef harmsen; förgäfves väntade hon, att han skulle gå sin väg och låta henne få sofva en timme till, men han stod qvar, orörlig, orubblig på samma plats, immerfort strykande den dammiga kasketten mot sin rockärm, och det höll på att göra henne rasande, detta idkeliga, stillsamma frotterande fram och tillbaka. Häftigt grep hon tag i sängkanten, bet sig i läppen och ropade i en rapp ton:

»Vill du ha kaffe?»

»Jaa tack!»

»Nå, det kunde du min själ ha klämt ur dej för längesen, tycker jag, men du bara står der och mesar och mesar.»

Han svarade icke, ty med en gammal äkta mans erfarenhet visste han, både hur retlig hans hustru plägade vara på morgonqvistarne, och att det bästa afbeväpningsmedel, som stod till hans förfogande, var tystnad – ord skulle endast verka som olja på elden. Utan att öppna mun trippade han derför helt saktmodigt åstad till spiseln, invärtes jublande öfver sin seger, och gjorde i största lugn i ordning fotogenköket, medan hans fru med ett häftigt litet hopp sprang ur sängen. Huttrande och frysande började hon kläda sig, i flygande fläng drog hon på sig sina plagg, och när hon väl var färdig tog hon sig en bastant åkarbrasa för att få igen kroppsvärmen, ty det var kallt derinne, så kallt till och med, att ens andedrägt stod som en tydlig hvitgrå rökhvirfvel kring munnen. De hade icke något öfverflöd på ved, det var saken det, och december hade varit ovanligt hård. Gång på gång slog hon samman armarne, till dess hon åter kände sig varm. Då sträckte hon lätjefullt ännu ett tag sina fetlagda lemmar och grep sig så med en liten suck an med dagens arbete.

Snart var kaffet kokadt, hon hälde det i en blå och hvit porslinskopp med omaka fat och räckte honom det. Han nickade vänligt, tömde eftertänksamt i små klunkar den sjudheta drycken och sade sedan med sin

mjukaste, inställsammaste stämma för att söka blidka hustru sin, som ännu såg trumpen och misslynt ut:

»Tack ska du ha, gumman min!»

»Tack! Nu ska du väl gå!»

»Jaa!»

»Ajö då!»

»Ajö, kära du!»

Så satte han betjentmössan på hufvudet litet snedt mot venstra örat och lemnade sakta rummet.

Länge och väl hörde hon, der hon stod vid fönstret, hans släpande steg återljuda i stentrapporna med tramp på tramp, såg sedan hans långa framåtböjda figur komma ut genom porten och ändtligen försvinna i den alt omhvärfvande dimman, som hvitgrå och tung i tjocka moln fylde de skumma gatorna med sin fuktiga, råa kyla och lät gaslyktornas lågor, hvilka tindrade melankoliskt i den kusliga vintermorgonen, se rödgråtna och förstörda ut i den däfna, regndigra atmosferen. –

Larson var anstäld vid ett ridhus, och der gick han bland hästarne, ryktade, sopade och sadlade snart sagdt utan uppehåll hela dagen från fem på morgonen till tio på qvällen för en aflöning af en krona och trettiofem öre pr dag, och så upptagen var han, att han ej ens hann gå hem och spisa middag, men vid tutiden brukade kila in i en s. k. diversehandel midt emot etablissementet och på stående fot inmundiga några portioner sill, fläsk eller hvad eljes den vindögda gumman, som höll butiken, hade att bjuda på.

Han hade försökt åtskilligt, innan han blef stallknekt. Sist hade han varit i snickarlära och det var icke utan, att han ofta med längtan tänkte på den ljusa, rymliga verkstaden med dess trefliga lukt af linolja och nysågade bräder och dess arbetseggande buller af hyflar och sågar, när han om mornarne i den halfskumma manegens unkna luft sopade och tillstampade den barkbruna mullen på marken. Men han hade varit för klen, för att blifva snickare, han hostade och harklade för jemnan, så förlyfte han sig en gång, spottade blod och blef af distriktsläkaren tillrådd att söka en mindre kraftödande sysselsättning. Han kom då in på ridinstitutet och hade i närvarande stund varit der i åtta eller nio år under flere olika egares tid i trots af den öfriga stallpersonalen, som fann ett nöje i att såra hans klemiga, ömtåliga sinne med hånfulla anspelningar, i synnerhet efter hans giftermål, då han måste spara på fyrkarne och började visa sig altmera obenägen att göra utsväfningar på bolagskrogen i närheten. Man häntydde och det ej i de skonsammaste ordalag på, att han stod under sin hustrus färla och sökte på alla upptänkliga vis bringa honom till vrede, hvilket också efter upprepade satiriska snärtar plägade lyckas dem till den grad, att den eljes så fredlige mannen råkade i fullkomligt raseri. Han brukade då bita samman läpparne, knipa ihop ögonen för att dölja tårarne, hvilka dallrade bakom ögonhåren och i känslan af sin vanmäktighet taga sin tillflykt upp på manegeläktaren.

Larson tyckte om att sitta deruppe och se på ryttmästarens elever, huru tafatta och rådlösa de snobbiga, unga männen dinglade på hästryggarne och fumlade med tyglarne, men hans största nöje var dock att leda in hästarne till löjtnant Silfverstjernas damtimmar, de mest besökta på hela dagen.

Han var på modet för ögonblicket, löjtnant Silfverstjerna, i synnerhet i grosshandlarfamiljer med ogifta döttrar, och det var ju icke att undra på så treflig och intelligent som han var. Han hade tusen färdigheter, han kunde brodera och sy alla slags fruntimmersarbeten, han sjöng sentimentala små visor och tecknade monogrammer till damernas näsdukar, ingen i hela svenska armén kunde med mera behag sköta en chapeaubas eller med större smak rikta en artighet på samma gång åt mor och dotter. Med ett ord det var idealet af en kavaljer, och det hände också icke så sällan, att en näpen borgarfröken, då hon satt ensam i skumbrasket, med en eftertänksam min på sitt ansigte slog upp sitt album och varmt betraktade hans

stereotypa anlete med dess stela drag och dess stirrande små korinth-ögon, en veritabel junkertyp som närmast liknade dessa ståtliga hufvudens, med hvilka perukmakarne skylta.

Som sagdt de unga damerna trängdes på grefvens timmar, och vår Larson njöt af att på nära håll se alla dessa fina väsenden, som uppfylde luften med en doftande arom, som i ångande parfymvågor flöt ut från deras kläder, och hvilkas glada skratt och qvittrande småprat gåfvo en munter prägel af lif och lefnadslust åt den eljes så mörka lokalen.

De hörde ju till en annan verld än han, alla dessa unga damer med sina i åtsittande riddrägter höljda, ungdomssmidiga kroppar, sina ljusa hårknutar under de koketta, florbehängda hattarne och sina små händer, täckta af de långa ridhandskarne. Han stirrade på dem under lugg med beundrande ögon, och hände det någon gång, att någon af fröknarne, som åtskilliga år sett honom på institutet, nedlät sig att fråga efter Viola, Garibaldi eller någon annan af favorithästarne, kände han sig helt lycklig, blef röd öfver öronen och bemödade sig att svara så sirligt som möjligt.

Der fans bland stallbetjeningen en kobent, rödmosig, blånäst figur vid namn Adrian Petterson, hvilken af en slump hade kommit att tjena ett år i Köpenhamn som ölutkörare, och der också af en slump kommit in i ett samfund, der några unga, äregiriga handelsbiträden höllo socialistiska föredrag, och som derför ansåg sig förpligtigad att ej sätta sitt ljus under ena skäppo. Så ofta han samlat en krets ikring sig och haft medel att inspirera sig med ett tillräckligt qvantum bayerskt öl, brukade han högt deklamera och derefter komentera Fäderneslandet med kraftiga randglosor af egen komposition, men alra mest kände han sig uppfordrad att uppträda som reformator under Silfverstjernas lektioner, hvilka mer än andra smakade high life. Då kunde han formligen sätta sig sjelf i extas, han slog omkring sig med fraser om kapital och arbete, de rikas tyranni m. m., för att ändtligen sluta med att i en högtrafvande, salfvelsefull ton förklara som en alt öfverbevisande, alla öfvertygande konklusion »och dock, mina herrar, dock vid Gud äro alla menniskor syskon», och under det han med makalöst patos uttalade denna tirad, förde han handen först till hjertat och sedan snedt ut i vädret med en dråplig gest, som en statist vid kungliga operan lärt honom.

Men när Larson hörde detta, der han stod för sig sjelf i ett hörn och blankade några selar, plägade han utan att yttra ett ord föraktligt rynka på näsan, men för sig sjelf tänkte han: »hm, syskon bra besynnerligt». Och framför sig såg han en finådrig, späd qvinnohand, värd att modelleras i gips, en smal liten hand med fina, skära fingrar och långlagda, välskötta naglar, och, hvit som den var, gled den sakta, smekande nedefter en brun hästhals, och så blickade han ner på sin egen valkiga, kartnaglade labb som i rodnad täflade med de röda muddarne, hvilka omslöto hans handled, och ännu en gång skakade han på hufvudet, sakta mumlande: »hm, syskon bra besynnerligt».

Men om qvällarne, när han satt hemma och började tina upp i kammarvärmen, brukade han underhålla hustru sin med hänförda skildringar om fröken den och fröken den, men såframt Hanna då vederbörligen fått barna i säng, brukade hon å sin sida ordentligt slå upp locket på sin språklåda och servera honom alla de just icke smickrande erfarenheter om fröknar, hon gjort under sin långa tjenstetid. Och det var underliga ting hon kunde berätta, när hon så der tog sig för att obarmhertigt dekolettera damerna i de familjer, hon kände till. Hvarenda gång blef Larson lika förbluffad, och hvarenda gång frågade han sig sjelf lika misstroget, om det väl var sant, eller om det öfver hufvudet taget var möjligt, att sådana fina, täcka väsen kunde bete sig så, så fult, men det måste väl vara sant, det måste väl – Hanna hade erfarenhet, hon, och det var också sant.

Men Hanna måste skratta riktigt godt, när hon såg, hvilken öfverraskad min, han alltid tog på sitt ansigte vid sådana meddelanden, och inom sig plägade hon då tänka, att hon gjorde ganska rätt, då hon lät Larson styra med så litet af familjens ärenden som möjligt. Han var ju så obekant med verlden, stackare, ett riktigt stort barn trots sina trettio år och sin respektabla längd. Det hade hon förresten rätt i, att det var något barnsligt, oerfaret öfver honom, han var lätt att draga vid näsan och det förargligaste dervidlag var, att alla menniskor

tycktes lägga märke dertill, innan han ens öppnat munnen, blott de fingo se skymten af hans gängliga, magra, framåtlutade gestalt och hans vidöppna, litet trånsjuka, blå ögon, hvilka städse hade ett häpet, försagdt uttryck öfver sig.

Sådan var den man, som nu å julaftons morgon traskade genom dimman ner till ridhusets stall för att der stretande fullgöra sitt dagsverke och på qvällen uppbära veckans mödosamt hoparbetade lilla aflöning.

Der hemma i kammaren var emellertid hans fru i full verksamhet. Hon var duktig, Hanna, duktig och outtröttligt verksam. Som en frisk, knubbig landttös med röda kinder och trinda former hade hon för åtskilliga år sedan kommit in till Stockholm och tagit tjenst. Sedan dess hade väl det instängda lifvet, den knappa diäten och matmödrarnes kält gjort sitt till för att bleka hennes blomstrande hy, men på det hela taget hade hon lyckligen genomgått en tioårig jungfruperiods skärseld och var vid fult sunda vätskor och vid fult friska arbetskrafter, då hon blef förlofvad och snart derpå gift med Larson.

Den händelsen försiggick utan mycket buller och bram, simpelt och naturligt, som slikt passerar i fattigfolksexistenser, mellan parter, hvilka hvarken hafva tid eller lust att syssla med det dekorativa.

På en kamrats uppmaning hade Hanna gått in i en orden, som för oinvigde tecknade sig med initialerna D. G., och på en af denna hedervärda korporations soiréer blef hon bekant med Larson. De kommo snart på förtrolig fot med hvarandra, och Larson blef allt mera intagen af den kärnsunda, raska flickan, som trots Stockholmsluften vetat bevara sin friska landtnatur, och hon i sin ordning tyckte ej heller illa om honom.

Han hade nyss kommit in på ridhuset, och såg verkeligen gentil ut i sin nya, mörkgröna livré-rock med de dubbla blanka knappraderna på bröstet, mellan hvilka en kedja af talmiguld dinglade af och an. Deras bekantskap fortgick, och trotsande fruarnes Argusögon brukade han titta till henne om söndagsqvällarne, och, om herrskapet då var borta, gjorde de antingen en tripp till Berns eller satte sig i junfrukammaren och pratade förtroligt.

Så gingo årena; Hanna vexlade ofta plats, men Larsson förblef en stabil, en trofast riddare och efter en tid, under hvilken han visat sig ovanligt trägen i sin uppvaktning, bjöd han henne en gång en pingstqväll på en tur till Djurgården. Han ämnade slå det stora slaget, och för det ändamålets skull hade han hos en klädståndsmadam på Oxtorgsgatan köpt sig en nästan ny stormhatt, något som han hela sitt lif traktat efter, men aldrig förr haft råd att köpa sig, derjemte försett sig med en lysande himmelsblå halsduk med en 25-öres diamant i, och i det hela egnat sin toilette en mer än vanlig omsorg. Från Strömparterren foro de i väg, trängde sig fram genom vimlet vid Alkärret, beságo alla märkvärdigheterna der, den tjocka »mamsell Minna» och likförbränningsugnen i Gotha inberäknade, drucko ett par seidlar öl på en bierhalle, rådfrågade under ömsesidigt fnitter »lyckans stjerna» och togo sig till sist en sväng på Tivolis dansbana. Men när de sedan kommo gående framåt »Friesens park», ville Hanna ovilkorligen sätta sig i gröngräset och binda en bukett af blå sippor och vifvor, som hon ämnade taga hem, ställa i sitt fönster och skänka den enda lilla njugga solstråle, som kunde leta sig in i den mörka jungfrukammaren åt gården. De satte sig. Hon band. Han pratade först en stund ifrigt, nervöst med en något darrande osäker stämma, tog så af sig hatten och började snurra den rundt mellan fingrarne så häftigt, att det blef märken i den mjuka luggen, under det han oafbrutet mumlade hackiga, stötvis framsagda försäkringar om, att han höll så fasligt mycket af henne.

»Inte behöfver du väl förstöra din nya hatt för de'», sa hon, drog honom lugnt närmare sig och sade, i det hon gaf honom en mera välmenad än fin dunk i ryggen.

»Det gör jag med gamla, hederliga Larson.»

Då vände han sig om med en rapp sväng, kyste henne ett tag, och så var den saken helt och hållet klarerad.

Hanna flyttade till hösten, gick och lärde sig sy linnesöm hos en syhäst, som hon kände, och på våren stod bröllopet. Nu hade de redan varit gifta i sex hela år, och bekymmersamt hade det varit mången gång, alt efter som barnen kommit med åren, frysa hade de fått, svälta också, men hur det var, hade de ändock bestått det, om också Hanna då och då måst sy för brinnande lifvet för att skaffa de fattiga styfrarne, som behöfdes till hyra, ved och mat. »Men herre Gud», brukade hon säga, »det ä många, som ha det värre, och nu sedan vår Herre i sin nåd tog de yngsta småttingarne från oss i höstas, går det skapligt nog i hop, om det också stundom icke är mera än det vill sig.»

Familjen räknade sålunda nu fyra medlemmar, men i år hade den det ovanligt beqvämt, emedan en systerdotter till fru Larson hyrt rummet intill, och inne hos henne fick det äldsta af de två barnen ligga, lilla Martha, en bleklagd, glåmig flickunge, som nyligen fylt sitt femte år. Det var nästan som att hafva två rum, detta, en lyx, som Hanna blott i sina djerfvaste drömmar vågat eftertrakta, och just i dag som så många andra gånger stod hon och gladde sig deråt, ty hon hade fått lof af Eva – så hette den unga qvinnan – att för qvällen låna hennes rum för att göra det så helgdagslikt som möjligt på julafton. Hon hade också beslutat, att bedja till sig den lilla hårfrisörskan, som bodde vägg i vägg, den stackars menniskan, som stod aldeles mol-allena i verlden, och var Hannas enda väninna och förtrogna. Just nyss hade hon varit inne hos henne, och hårfrisörskan, som redan var klädd och vid lampan satt och sydde på ett arbete, som på morgonen skulle levereras till »bikupan», hade med tacksamhet antagit hennes inbjudning. En kort stund hade de samtalat, så hade Hanna hemtat upp vatten från ledningen på gården, bäddat upp sängen, sopat, städat och fejat, och tiden hade gått. Nu var klockan litet öfver sju, och det började blifva alt lifligare derute på gatan.

En vagn rullade förbi, och dess slamrande buller trängde rasslande upp för att åter så småningom dö bort i fjerran. Några sömniga personer började röra sig på trottoirerna. En blek herre med mjölkhvita kinder och matta ögon vände hem från ett natt-ruklande sällskap, en ilsken gubbe med reumatism i axelbladen larfvade åstad mot Zanderska gymnastiklokalen, en omornad flickslinka med oordnadt hår och sömntyngda ögonlock slank halfspringande in i en portgång, och framför bageriet midt emot stodo flere bagaregesäller skojande och skrattande, medan mjölkornen hveno ner från deras hvita rockar.

Det var tid att lilla Erik vaknade. Hanna lutade sig öfver hans bädd, väckte honom och började kläda barnet, hvilket frös, så de späda lemmarne skälfde, och grät högljudt. Men modern tröstade honom med, att han i dag skulle få gå i marknaden, och medan hon tog på honom hans plagg öppnades dörren, och en ung qvinna trädde in, ledande en liten flicka vid handen.

Den unga qvinnan var lång med slanka former, framspringande höfter och inskjunket bröst. Ansigtsfärgen var sjuklig, gulsotsaktig och blek utan ett spår till rodnad på kindrundningarne, och pannans blanka, gulhvita teint stack af mot pannluggens matta svärta. Under de till hälften slutna ögonen tecknade sig breda, blå linier, och de täckande ögonlocken voro tjocka och svullna. Hela ansigtsuttrycket var trött och dödt, men fick en egendomlig prägel af lif, när ögonlocken någon gång helt hållet slogos upp, och en stor svart pupill glänste emot en med ett fuktigt skimmer och ett trånsjukt, hängifvet uttryck, som om egarinnan plötsligen vaknat upp ur en omfamning, men strax derefter började blickens glans slockna, mattades, släcktes mer och mer, och sakta sänktes åter de långa ögonfransarne, kastande en lätt skugga öfver den fina hyn. Näsan började fin och rak vid näsroten, men blef sedan alt plumpare och plumpare och slutade med grofva, uppspärrade näsborrar. Munnen var liten och fin med fylliga, dallrande läppar.

»God morgon, Eva, och god morgon min egen lilla Martha!»

Modern strök ömt med handen öfver barnets ljusa, knollriga lockar, förde så båda fram till ett bord midt emot spiseln och satte för dem deras morgonkaffe.

Snart var Eva färdig, reste på sig, drog om sig regnkappan och sade:

»Nu måste jag gå, moster, klockan är redan half åtta, ajö till härnäst!»

»Ajö, kära Eva! Laga för all del, att du får stänga butiken tidigt i dag! Du ser riktigt eländig ut, du behöfver hvila dig.»

»Ja, jag hoppas att få gå hem vid 10-tiden åtminstone.»

»Ja, det skall du väl få, tycker jag; i alla fall ska vi titta in till dig, när vi komma från marknaden.»

»Det var snält, men gör det också. Ajö!»

Så gick Eva ner till cigarrboden, der hon var anstäld, men Hanna stannade qvar, städade hennes rum och satte sig derpå vid fönstret med sitt arbete, medan barnen lekte vid hennes fötter. Ur en stor kartong tog hon fram stufvar af sammet och siden, blondbitar, plysstycken och tusen andra ting i samma väg – det var en hel uppsättning dockkläder, som hon skulle sy färdig till qvällen åt grosshandlar Eklunds lilla flicka. Ändtligen hade det blifvit så pass ljust, att man kunde arbeta utan påtändt lyse. Oförtrutet grep hon verket an, och under det hon jollrade med barnen, skar hon till, klipte och sydde af alla krafter. Så gick timme efter timme under oafbrutet arbete, och den ena lilleputts-kostymen efter den andra blef i ordning.

Men ju mera dimman flöt undan och lättade, ju skarpare dagsljuset blef, dess grellare lyste de finluddiga sammetsbitarne och de glansiga sidenstyckena – gendarmfärgade, marinblå och ljusgröna – mot barnens blekta kläder. Och när vid middagstiden några stänk från solen droppade in i rummet motvilligt, njugt som på nåder, samlade de sig alla, smekande på de brokiga, glada dockplaggen och gjorde dem dubbelt brokiga, dubbelt glada, men tyget i den arbetande qvinnans kjortel liksom krökte sig i djupa veck för att dölja de nötta vådernas refvor, stoppar och fläckar, och vanlottadt som det var, längtade det efter alla vanlottades vän, mörkret, som kärleksfullt täcker armod och skröplighet med sin beslöjande skugga.

* * *

Julafton är familjens fest, det veta vi alla, och det är upprepadt till trivialitet, att det knappast finnes någon tid på året, då man djupare känner lyckan af att hafva ett hem än just under julhelgen. Det är som knöte den som en gammal hederlig onkel trofast samman alla de skilda viljorna och intresserna i en familjekrets genom alla de minnen, vi hafva gemensamt från barndomens eldoradotid, minnen om julglädje och julfröjder, dem ej åratal kunnat plåna ur våra sinnen, minnen, hvilka uppfordra oss att också i vår tur söka ordna alt så, att de uppväxande som vi förr en gång redan tidigt under glada förväntningar kunna börja tala om dan före dan, före dopparedan.

Vi lyckliga vi känna derföre också till punkt och pricka, hur en sådan julafton gestaltar sig inom hemmets ombonade kamrar, eller hafva vi icke alla den dagen vaknat i samma spänning, hafva vi icke alla försatt stora bror eller stora syster under en inqvisitorisk störtdusch frågor, och alla aldrig tyckt oss få slut på den mörka, smällkalla vinterdagen. Litet hvar hafva vi varit med om, att förgylla valnötter, klippa pappersstjernor och binda julgranskonfekt kring de gröna grenarne, litet hvar hafva vi bränt våra fingrar på lackstänger, brytt våra hjernor med rim med eller utan reson och slutligen ryckt af de otaliga papperen kring våra julklappar med något af verldsupptäckarnes nyfikenhet. Alla hafva vi upprepade gånger dansat kring gran, förätit oss på gröt under forskningar efter den pythiska orakelbönan och slutligen somnat in med en otålig lust att vakna upp igen till alla de härligheter, vi hade uppradade på julborden.

Alt det der känna vi, känna vi i de minsta detaljer, men mycket mindre veta vi, hur det ser ut på gatorna en julafton, ty om vi också gå ut, gå vi merändels med tankarne bundna hos de våra, slutna kring vår egen lilla verld – och låta de andra göra sammaledes, och dock är Stockholms utsida icke ointressant en sådan qväll, långt derifrån.

Klockan är sju slagen, gasen har varit tänd sedan klockan tre på middagen och tindrar nu trött och apathiskt i den råa, däfna qvällsluften. Vagnar börjar stanna utanför husen på Regeringsgatan. Skrattande pojkar komma nedkånkande med klädkorgar, fulla med julklappar, och pratande familjer stufva i all gemytlighet in sig i hyrkuskvagnarnes innandömen. På hela gatan äro trottoirerna fylda af brådskande vandrare, hvilka i ifvern törna mot hvarandra utan att dock blifva ovettiga på hvarandra, men tätast är dock vimlet vid mynningen utanför Lejas. Der räknas, diskuteras, pratas, skrattas och tittas. Ett virrvarr af olikartade personer trängas kring fönsterlufterna, hvilka de små, rödgula gaslågorna förgäfves söka hålla klara och frostfria. Inne i lokalerna stå menniskorna som packade sillar – creti och pleti i ett sammanrördt huller om buller. Der stå kontorister, som först nu sluppit lösa från sina kontor och hvilka i hast skola köpa något åt några fruntimmersbekanta, ungkarlar, som icke vilja komma tomhändta till de familjer, der de skola tillbringa sin afton, och jungfrur och drängar, hvilka nyss erhållit sina ängsligt afvaktade julpenningar. Der finnes också en myckenhet sparsamma familjefäder, hvilka hellre vilja blifva evigt fördömda än köpa julklappar förr än i sista ögonblicken, innan granen tändes.

En sådan ytterst ekonomisk grosshandlare har hans fru, som, sedan barnen blifvit stora, öfvertagit önskelistornas roll, redan för längesedan underrättat, att Emmy önskade en sadel, Gustaf ett album och hon sjelf en teaterkikare, men då svarade han altjemt, att han för sin del hvarken ville hafva några julklappar eller hade råd att köpa några – det var icke tockna tider. Men när julafton väl kom, och han vid middagstiden icke kunde undgå att se en skymt af ett par illa inlagda broderade fönsterdynor, slog honom hans förhärdade samvete, och han rusade genast åstad till Leja. In gick han med föresatsen att pruta bra, och ut kom den ytterst ekonomiske mannen, sedan han köpt alla önskeföremålen och dessutom åtskilligt annat, som dels var alldeles för nätt, för att man skulle kunna låta det få stå qvar i boden, dels så billigt, att det varit en ren slösaktighet att icke köpa det.

Gustaf Adolfs torg genomströmmas af hela floder med menniskor. I butikfönsterna lysa gaslågorna trånmatt bak de immiga rutorna, och ut från tidningskontoret springa flink-fotade tidningspojkar och kolportera ut sista numret af Aftonbladet, som man gerna köper för att läsa dess jul-ledare om Asarne, midvinter, Kristus-barnet och jultomtarne. Ljusskenet från lyktorna vid Norrström reflekteras otydligt i vågorna, hvilka forsande och brusande med tungsinta, dofva böljslag slå upp mot bropelarne. Norrbro lyser som en eklärerad gång, öfver Tessins gamla borg står månen blank och klar och kastar tusentals, hundratals små hvita silfverstrimmor öfver sjön, hvilka nyckfullt fladdra och glittra i den sammanflätade månbryggan tvärs öfver vattnet.

Mindre liflig ter sig Vasabron, Strömsborg ser melankoliskt och öde ut, öfvergifvet, tyst och oupplyst som det är, och till landskapet bilda södra bergen en outgrundlig, mörk fonddekoration med sväfvande, dunkla konturer. I oafbruten följd ila spårvagnarne förbi med sitt rasslande vagnsbuller och sina pinglande klockor, ila förbi Riddarhustorget, der Gustaf Wasa står kobent och grötmyndig och önskar, att han aldrig vore född hellre än att år ut, år in dag för dag betrakta, hur herrarne hos Warodell sälja porslin. Det enda, som upprätthåller hans värdighet, är, att han vet, att riddarhuset reser sig bakom honom förnämt, stelt och aristokratiskt, som om idel feodalkavaljerer beundrande sågo upp mot dess väggytor, och icke en demokratisk slägt rörde sig kring dess stenfot, en ny generation, som tagit till riddaruppgift att skaffa rättigheter åt alla dessa små och tryckta, hvilka ej äro »introducerade».

Och vidare rulla de folktyngda spårvagnarne med gladt rökande herrar på platformen och pratande damer invändigt, rulla förbi Munkbron och Kornhamn, hvilka i qvällbelysningen få ett egendomligt fordomdags hanseatiskt utseende, och stanna vid slussen.

Terassligt höjer sig söder med sina upplysta husrader, hissens skrangliga benrangel aftecknar sig skarpt mot den blå himmeln, och i sjön nedanför stadsgården mellan fartygen, hvilkas former återstråla i det sqvalpande böljsvallet, lyser månskenet som en bred, försilfrad trens.

Mera egendomlig julprägel har dock Vesterlånggatan, der man knappast kan komma fram mellan de närstående husraderna, så trängas der hopar af menniskor ur alla samhällsklasser och af alla åldrar. Gatan upplyses klart af alla de eklärerade bodfönstren, och en varm, våt ånga, mättad af fukt och utdunstningar, slår qvalmig och tung emot en i den folkfylda, vindfria gatan. Nerifrån marknaden komma pigor med ett barn vid hvardera handen, och de små spjerna emot, ovilliga att lemna ståndens härligheter. Stadsbud ila fram, lastade med paketer i alla format och alla storlekar, skådelystna individer gå från fönster till fönster, och framför en leksaksbutik, der ett dussin långnästa, grinande skråpukar, kretsa rundt, trängs en hel klunga skrattande tjufpojkar, och midt bland dem två nygifta med kinderna så nära hvarandra, som de ville kyssa hvarandra, men de genera sig, ty derinne i magasinet står en försmädlig bodbetjent med pennan bak örat och händerna i byxfickorna och fixerar dem oafbrutet. Inne i somliga bodar stå ännu köpslående fruar och pruta, byta och pruta i all oändlighet, men i de flesta andra är handeln slutad, bokhållaren upptecknar några privata qvickheter för en julklapp, och egarne sitta vid sina pulpeter och räkna igenom smutsiga sedelpackor med vätta tumspetsar.

Lifligast är det dock på julmarknaden. Redan då man skrider upp för de mörka gränderna dit upp, tränger ett bedöfvande buller emot en, och ljudet från mera ihärdigt än smakfullt trakterade barntrumpeter hotar att spränga ens örhinnor. Hela veckan har marknaden varit besökt af alla slags menniskor mest kanske dock af mera bergadt folks barn. Då och då har till och med en vagn stannat deruppe, en elegant klädd dam och ett par okynniga, bortskämda ungar hafva stigit ur och gjort en kort rond för att snart återvända till ekipaget. Frun är rädd att skada sin sammetskappa i den »abominabla» smutsen, och barnen gräla med munnarne fulla af pepparkaksdeg. Men i qväll har marknaden sitt rätta publikum, det publikum, som från den hemtar snart sagdt hela sin julglädje, drängar, arbetare, handtverkare, tvättmadamer, hjelphustrur, städerskor och tusende andra, hvilka hafva många att köpa åt och litet att köpa för, folk, som vänder sin tjugofemöring många gånger, innan de lemna den ifrån sig, för att nu icke tala om dem, som alldeles icke hafva några tjugufemöringar att vara af med.

Mellan ståndraderna vimlar det af barn – pojkar och flickor, mindre och större, bättre och sämre klädda, men alla flina och skrika, bliga och kika och sväfva i samma extas öfver dyrbarheterna på de smutsiga diskarne, der långa, upphängda silkesdukar fläkta af och an, och de påtända vaxljusen kasta ett hoppande skimmer öfver julbockarnes bomullskroppar och långa, förgylda vädurshorn, glänsa mot plyshundarnes svarthåriga ryggar och stråla öfver bilboqveternas glatta ytor. Vid bordet i hörnet der, hvarifrån siamesiska nissar och nassar stirra emot en med sina dumma ögon, och der långa karameller lysa med sina kuriösa bilder och sina sinnrika deviser, står en hel flock köplustna krabater, men deras kassor äro redan östa läns, och afundsamt snegla de på den välklädda gynnaren vid bordet bredvid, som har en hel femtioöring i sin yllevante, en hel femtioöring. Han är en kapitalist, han, den trefaldt lycklige, och han står just i valet och qvalet om, hvad han skall tillhandla sig. Han har flyttat sin skatt från västfickan till byxfickan, från byxfickan till rockfickan – nu skall slaget stå. Men hvad i all verlden skall han välja, det är frågan det, och det är icke så lätt att afgöra, när så mycket står en till buds. Skall han köpa omnibusen med sina påselade blanka miniatyrhingstar, gubben, som kan fläcka ut armar och ben, när man drar på en tråd eller kanske sotarpojken, som med en stege på axeln på en skorstenskant sitter försänkt i djupa tankespekulationer. Han vet icke, jemför och tänker, tänker och jemför, men vet ändock icke. Mindre lyckligt lottad är hans granne till höger, en sjuårig pys i sliten blus med en stor, terpentinluktande ylleklut kring halsen. Hela vintern har han suttit instängd i ett fuktigt, ständigt halfskumt gårdsrum i en gränd i »staden», och hostat har han gjort, så man haft anledning att befara, att hans klena bröst skulle sprängas, men nu har han dock sluppit ut tack vare det blida vädret, och tio öre har han betlat i hop att köpa för. Hans gamla mor, en framhukad, krokig gumma med rynkor i pannan och gröpta kinder håller honom i hand, och man kan se på hennes smärtsamt slutna läppar, att det går henne till sinnes, att hon ej kan gifva sin lilla pilt något. Men hvad skall hon göra? Hon sliter en hund sju dagar i veckan, men det förslår icke långt, der medicin behöfs, ty piller och mixturer kosta pengar, stora pengar. Vid ståndet bredvid står en fjorton-års flicka med ett traktande, afbidande urtryck öfver det bleka,

brådmogna anletet och håller idkeligen på att pruta med en tandlös, knarrig käring i väderhufva, som säljer ljusstakar af papp, medan hennes lilla syster bredvid med öppen mun och vidtöppna ögon beskådar en mängd bjerta små oljetryck, hvilka hänga under ståndets segelduk.

Öfver hela marknadslifvet höjer sig en blå vinterhimmel, gnistrande, klar och stjerneströdd, lyktorna tindra, och skuggorna af de förbigående växa och förminskas på de gamla husgaflarne vid torget. Hvart man ser, stå barn med diverse ting i händerna, och der är knappast en liten stackare, som icke i qväll kan glädja sig åt något om än aldrig så litet. Belåtna le flickorna åt sig sjelfva i de små dockspeglarne, de köpt sig, och nöjda mumsa gossarne på sina pepperkaks-svin, ja tillochmed de der två, små trasvargarne, hvilka länge och väl utan att hafva ett kronans kopparöre med längtande blickar slukat bakverken på diskarne från tomlåren, der de setat uppspetade, hafva fått en slant och gå nu med armarne smeksamt slingrade kring hvarandras tröjor till ett stånd för att göra inköp ... Och ut skola de gå, alla dessa olikartade ting från diskarne, stakarne med sina granna band, bilderna med sina skrikande färger, karamellerna med sina glänsande, fransade papper och alt det andra, ut skola de gå långt bort till fattiga rum vid malmar och tullar, ut till arma boningar i stadens utkanter, till gårdslägenheter och vindskupor, och öfver alt skola de föra med sig en liten, liten solig glimt af jul till hjertan, sammansnörda af brist, och i många fattigfolks kyffen, der bekymmer, svält och bitterhet äro hvardagsgäster, skall en skymt af glädtighet sprida ett leende öfver tärda drag, en skymt af tacksamhet kunna röra sig i tryckta bröst mot den tid, som gör menniskorna vekare och gifmildare till sinnes.

* * *

Hela dagen hade Eva varit i full sysselsättning och knappast haft en minuts ledighet, så mycket folk hade oupphörligen trängts derinne i den lilla cigarrboden. Alla de vanliga kunderna, hvilka hade lådor stående för sin räkning, hade försett sig med tredubbla förråder, röklystna gubbar hade utvalt sjöskumsmunstycken åt sina lika röklystna herrar söner, unga bokhållare hade köpt cigarettpaketer i massa, och alla utan undantag hade de för henne haft ett vänligt ord, ett skämt eller en önskan om rolig jul. En verklig gemytlig julstämning hade med rökhvirflarne bredt sig öfver rummets vinklar och vrår, och när de första blossen på de nya cigarrerna drogos, var det som en oemotståndlig talträngdhet kommit öfver de värda rökarne. Hur brådtom man än hade tyckte man sig dock alltid hafva tid att skämta en stund med Eva, och hon å sin sida sökte skratta med och hålla humöret uppe, fast hon kände sig trött och olustig, ty hon erinrade sig, hvad fru Lundblad – butikens egarinna – en gång sagt henne, att det alls icke gick an för en cigarrflicka att vara ledsen af sig. Förmiddagen hade för resten ilat förbi ovanligt raskt, timmarne hade rent af flugit sin kos, och bäst det var, hade pojken kommit med hennes middagsmål i en mathemtare.

Så kom eftermiddagen. Besökarne blefvo alt fåtaligare; långa stunder kunde hon ostörd stå vid dörren och stirra ut på gatan, der väldiga strömmar af menniskor löpte af och an i den hurtigaste julbrådska, och hon började längta efter att få blanda sig bland de lifliga, bullrande folkmassorna derute.

Längre fram på eftermiddagen kom Hanna med sina båda barn. Erik bar en stake med hängande, kulörta band, Martha en blå schalett, och en guttapercha-pojke, som upphäfde ynkelig låt, när man tryckte på hans feta, apoplektiska buk. Barnen voro i ett feberaktigt tillstånd af förtjusning; under skratt och jubel visade de tanten sina julklappar, och hon smekte dem och lofvade Hanna att snart komma hem. Fru Lundblad hade visserligen icke sagt henne något besked än, men så pass stillsamt som det nu hela eftermiddagen varit i boden, kunde hon aldrig tro, att det skulle tjena något till att hålla öppet så länge som vanligt. Så gick Hanna igen med sina uppsluppna småttingar, och Eva började lägga in de småsaker, hon köpt barnen och mostern, i många handpappersark. Hon lackade omsorgsfullt och textade ofvanpå emottagarnes namn med sirliga typer.

Och qvällen kom, och timmarne gingo sakta. Då och då öppnades dörren, en kall vindpust fläktade in, någon gladlynt individ steg på, begärde en cigarr, önskade lilla fröken den alra som trefligaste jul och

försvann igen i folkvimlet. Det blef allt tystare och tråkigare derinne. En stund gick Eva fram och tillbaka i rummet, satte sig derpå innanför disken och började vid gaslågans sken ögna i sista numret af Dagens Nyheter för att just då hon kom till ett spännande ställe i följetongen, blifva afbruten af någon ung sprätt, hvilken lutade sig tvärs öfver disken, som han blifvit viken i två delar, och begärde ett paket »*entre nous*».

Och tiden gick igen, gick lugnt och obevekligt, som den plägar, utan att bry sig om att raska på, för det Eva oupphörligt såg på sitt ur, undrande öfver, att hennes principal icke syntes till. Ändtligen kom dock fru Lundblad, belastad med många paketer, på väg till sin måg, en hökare på Kungsholmen.

Det var en liten fet gumma med snikna, grå ögon, plump näsa, en rå mun med två rader löständer, mellan hvilka det röda tandköttet lyste, och en låg panna med mahognybruna hårvalkar öfver tinningarne omedelbart under den gredelina baschlicken, som lät hennes stora, klotrunda hufvud se besynnerligt, groteskt ut, liknande hexaktiga, kopplande gummors på de illustrerade mysterieromanernas träsnitt. När den nötta bruna plyskappan fläktes upp, tittade svarta, storblommiga sidenvåder fram, och på hennes bröst lyste då emot en en tjock klock-kedja, hvilken massiv och tung slog mot hennes runda silkesmage, så fort hon rörde sig.

Eva gladde sig, då fru Lundblad trädde in. En fin rodnad flög öfver hennes kinder, och hon började ifrigt orda om dagens vinst. Fru Lundblad lyssnade under bifallande nickningar med hufvudet utan att genmäla något. Förgäfves väntade Eva, att hon skulle taga till ordet, men hon teg ihärdigt.

»I eftermiddag har här varit mycket litet folk», sade då Eva efter en stunds betänkande.

»Jaså, nå det kommer nog mer senare.»

»Senare!»

»Ja visst senare på qvällsqvisten! Lilla fröken håller naturligtvis öppet som vanligt till 12, ½ 1 eller så ungefär», och i det den gamla sade detta med sin gälla diskant-stämma, som hon i tid och otid gaf en falsk nyans af vänlighet, riktade hon en hvass blick på Eva och fick ett kamplystet, belåtet litet leende i ena mungipan, som hon blott önskade att blifva motsagd, och som ett litet gräl skulle vara henne den mest kärkomna invigning af julhelgen.

Eva svarade icke. Det klack till inom henne; hon hade all möda i verlden att afhålla sig från att gråta. Det gjorde henne så ondt, ack, så innerligt, innerligt ondt, den tanken, att hon skulle stå der fastfjättrad hela julafton. Konvulsiviskt knep hon händerna kring disk-kanten, men icke ett ord yttrade hon till svar. Fru Lundblad fixerade henne; denna stumma, förnäma undergifvenhet retade henne och med en röst, som tydde på en illa beslöjad skadeglädje, fortfor hon:

»I morgon står fröken naturligtvis också här som vanligt, men på annandagen skall jag kanske aflösa fröken, ja det vill säga, såvida jag icke bestämmer mig för att gå på »Vermländingarne».

Så vände gumman henne ryggen och gick med tunga steg mot dörren, men då hon väl öppnat den, svängde hon sig om på klacken och ropade vårdslöst inåt: »Förlåt! Jag glömde ju alldeles att önska fröken rolig jul. Rolig jul, fröken lilla, och adjö nu!»

Härefter slog dörren igen om henne, och satte med sin kärfva smäll en ironisk punkt till hennes slutord. Men då hon försvunnit lät Eva sitt hufvud sjunka ner i sina händer och grät bitterligen.

Timme efter timme skulle hon då sitta der instängd bland de eviga, uppradade askarne i den skämda, rökinpyrda luften utan en menniska att tala förtroligt vid, utan ett gladt ansigte, som vänligt såg mot hennes, utan att höra ett muntert skratt, som kunde påminna henne om, att det i qväll verkligen var årets

högtidligaste afton, den qväll, hon alt från sin barndom lärt sig älska, den qväll, som ingen har mer anledning att fira än alla de, som äro tjenande, nödstälda och elända – ensam i en cigarrbod på julafton ...

Åter såg hon upp och tittade ängsligt ikring sig, som hon ville förvissa sig om, att det ej var sant, som letade hon efter något afledande, förströende eller hvad som helst nytt, – men som vanligt lyste gaslågorna sömnigt bakom de hvita kuporna på ömse sidor om spiseln, stela och raka som vanligt trängdes käpparne i sitt ställ med sina olika kryckor, lutade mot hvarandra, som vanligt stodo cigarrlådorna uppstälda ledvis och plutonvis på de långa hyllorna – en, alena, mol alena på julafton, – herre Gud, det var första gången, det. Och midt i hennes bittra tankar stego minnen från förgångna år upp, visade henne förflutna julaftnars bilder i sin spegel och gjorde henne vemodigt blid till sinnes ....

Der låg herrgårdsbyggnaden, der hennes mor varit hushållerska, och hennes far, då han lefde, kusk, låg der midt i snön med sin breda facad och sina krokiga flygelbyggnader, hvitmenad, ståtlig och välskött, precis som den sett ut vid det föregående årets julhelg, då hon ännu ej måst lemna den grund, der hennes barndoms lyckliga dagar lupit till ända.

Klar och blå är högvälfd vinterhimmel, frostigt kall men genomskinlig luften. Frusen skare på skottade stigar. Glänsande solstrålar glittra, glittra glimt vid glimt mot snöfältens blankhvita ytor. Förbi veckans stök och bråk, förbi bak och slagt, och ändtligen har julafton kommit med muntert gryende dag, och sedan den segerviss knackat på dörren, gästvänligt insläpts. Tidigt på morgonen har man vaknat och vid tindrande lampsken nyfiken spejat genom isblommiga rutor. Nu äro redan kornkärfvarne utsatta, och kring dem kretsa hundratals gråspräckliga små sparfvar och fylla luften med det muntrande sorlet af sina ystra, staccaterade toner. Från skogen kommer Anders gående med en gran, en redig fura, skall ni tro, yxar fotställ till den, och under beställsam brådska kläda fröknarne den med flaggor och grant, med rödkindade äpplen och förgylda nötter, och på urblåsta ägg klistra händiga fingrar konstfult urklipta figurer af brokigt och glänsande papper. Tidigt ätes det, spisas och doppas görs det i köket enligt gammal sed, och från kringsnöade kojor och genomyrda byggnader komma sedan torpare och statfolk och få sin julutdelning. I ett nafs går eftermiddagen sin kos under smussel och tusende hemlighetskramerier, och det blir qväll, en signad, signande julqväll med glädje kring värmande härdar, med ljus uti granen, kring hvilken herrskap, drängar, pigor svänga, medan gouvernanten med långa, hvita skinntorra fingrar far öfver tangenterna i polskans lifliga tongångar. Och in kommer klädkorgen i salen, och medan unga herrn, nyss hemkommen från staden vid Fyris läser upp de vers, han i långa banor fabricerat för julklapparne, sitter tjenstfolket samladt kring spiseln, leker, skämtar och nojsas i det rymliga köket.

Fort fly timmarne undan under glädtighet och skratt, snart slumrar hela herrgården i den lyckliges sunda sömn. I fållbänkar och sängar hemtas det krafter till nästa dag, ty då skall hela ortens nabofolk redan tidigt komma åkande på besök. Friska fålar skola frusta fram genom snön, bland kala stammar och arma, förvridna qvistar skall klingande bjellrors ljud tona som en tidig maning till återuppståndelse, och framför porten skola herrar med rimfrost i skägget och hvita flingor på lifpelsarnes ärmar klifva ner i drifvorna och lyfta välomstufvade damer ur slädarnes fellar. Kalt är det, men hvad gör det, om fröknarnes kinder och nästippar blifvit en smula rödfrusna trots väderhufvor och poudre de riz, så mycket klarare tindra ögonen, så mycket friskare ljuda stämmorna. Det öfriga hjelper glöggen. Snart stiger temperaturen, stiger mer och mer, ju högre skrattsalfvorna dåna i rummen, ju ljudeligare korkarne knalla, när de flyga ur hartsade halsar i ljusuppfyld herregårds-sal ...

Och i boden sitter Eva, sitter ensam på julafton och stirrar och stirrar på gatan, der rörelsen alt mer och mer tagit af, så att till sist endast den motstående husväggen möter hennes trötta öga med sin grå, tryckande stenmassa. Så får hon af en slump syn på paketerna, hvilka hon nyss lagt in, och åter far det som ett stygn igenom henne. Herre Gud hon hade ju gladt sig så att få göra barnen lyckliga, hon hade ju gladt sig så att få jula med de goda, hederliga menniskorna i vindsvåningen, och det förekom henne, som en centnertung

börda af ensamhet, missräkning och leda tryckte samman hela hennes varelse.

Så tecknar sig en skugga på trottoiren, någon tager i dörrvredet ...

Men i vindskupan der högt upp på Regeringsgatan är också julafton i full gång. Redan när Hanna kom hem från marknaden, fann hon sin man hemma sysselsatt med att spänta stickor, ty högtiden till ära har han för en del af sin veckopenning köpt ett helt mått björved, riktig skön björkved. En försvarlig julbrasa sättes in i Evas rum, och framför kakelugnen slår Larsson sig ned och leker med barnen. Omsider kommer också hårfrisörskan in med ett litet stall med två trähästar i åt Erik och en flicka i ett kar åt Martha – och då flammar barnaglädjen upp på nytt. Gossen börjar genast leka häst med Polle och Kalle, såsom träfölen i en handvänning blifvit döpta – och flickan kelar med sin porslinsbaby. De gamla önska hvarandra rolig jul och trycka hvarandras händer; frisörskan slår sig ned bredvid Larson, och denne söker underhålla henne, så godt han kan, medan Hanna kilar af och an mellan rummen för att på samma gång få deltaga i samtalet och hafva ett öga på gröten. Alt efter som tiden går, blir stämningen muntrare, och hårfrisörskan, som i början visat sig en smula nedlåtande i medvetandet om, att hon åtminstone stod en half pinne högre på den sociala rangstegen, känner sig mer och mer otvungen, mer och mer hemmastadd – och till sist är förnämheten alldeles bortblåst. Hanna skär och bjuder ikring af julbullen, som hon fått till present af grossörskan, hos hvilken hon i qväll aflemnat ett färdiggjordt arbete, och man väntar blott på Eva för att spisa qväll. Men hon synes icke till, klockan blir ½ 11, och man kommer till sist under allmänna beklagelser öfverens om, att hon ej fått ledigt. Hårfrisörskan söker gifva sitt vissna, utmagrade ansigte ett medlidsamt, litet känslofullt uttryck och säger någonting om, att lifvet är svårt för fattiga unga qvinnor, hvika vilja förblifva hederliga. Det går en smärtsam ryckning öfver Larsons hektiska ansigte, men Hanna jagar bort den inträdande skuggan med sin munterhet, och julen sprider åter en sällsynt fernissa af trefvenhet öfver hem och menniskor, mot hvilka lifvet annars plägar visa sig kargt och njugt på glädje. Hanna dukar, och medan de vänta, taga Larson och hårfrisörskan ett parti mariage med en gammal kortlek med utnötta hörn och smutsade baksidor. Men midt framför elden, der skenet från de glimmande, glödande kolhögarne med långa, röda tungor slickar golftiljornas träqvislor, sitta småttingarne med sina saker och leka. De äro sömniga, men belåtna, åh så belåtna, och ett ljust skär smyger sig smekande kring deras runda små barnahufvuden och deras lyckostrålande anleten ...

Det var en högst regelbunden och stabil kund, den gamle revisorn, som nyss kom in i cigarrboden, en systematisk, kronologisk gammal ungkarl, hvilken tyckte om att hafva sitt lif ordnadt och afmätt som ett urverk och derför också ofta vid sin själs salighet brukade bedyra, att julafton var den infamaste qväll på hela året. Man kunde icke ens gå in på en krog och få sig en hederlig toddy i ro, ty man satt der som en enstöring, en sorts »kringskuren kung» i mensklig skepnad de spotska till åtlöje och de andäktiga till förargelse. Ej heller var det någon fröjd med att gå upp i en familj, ty då fick man lof att köpa julklappar åt ett dussin oförnöjda barnungar för att i bästa fall sitta bland tjocka slägten som femte hjulet under vagnen. Nej den der julafton, det var det satans presterskapets sämsta uppfinning. Så tänkte vår revisor i djupet af sitt gamla förhärdade ungkarshjerta och blef icke litet belåten, då han på hemvägen från stora sällskapet observerade, att det lyste i cigarrboden, der han brukade handla. Genast steg han in, köpte sig en cigarr, riktade till Eva några ord, som skulle vara deltagande, satte sig sedan på korgsoffan midt emot henne och började läsa Aftonbladet.

Då och då reciterade han en sats högt med sin klanglösa, torra embetsmannastämma. Tid efter annan gjorde han till Evas uppbyggelse en anmärkning öfver det lästa, men Eva hörde icke, förstod icke. Hans ord föreföllo henne som ljud utan mening, och utan något slags uttryck i sina ögon stirrade hon innåt rummet.

Derinne blef luften alt tjockare, röken från revisorns cigarr böljade mot henne tung och grå, och genom den fixerade hon utan att sjelf märka det den läsandes rödbrusiga, pussiga ansigte, som var böjdt mot de nytryckta tidningsspalterna. Ändtligen hade han läst nog, tryckte hennes hand till afsked och lemnade

rummet. Men då han kom ut på gatan, kände han sig ännu mer misantropiskt stämd än förut, ty en så inbiten egoist han än var, ömkade det honom att se hennes bleka ansigte och hängfärdiga gestalt bakom disken. Natt efter natt hade hon ju vakat der under en hel månads tid; hade det då icke varit den gamla ragatans förbannade skyldighet att låta henne vara i ro på julafton? Jo visst! Men verlden var miserabel, det var det han alltid hade tyckt, och ju äldre han blef, dess mindre fann han att göra deråt. Verlden *var* miserabel, det var nu en gång så inrättadt, hvarföre vete tusan – det kunde rikets prester få svara på, – man kunde icke gå och hänga sig för det, och aldrig lönte det mödan att köra hufvudet i vägg för den saken. Vid denna förståndiga slutpunkt i sitt raisonement, slog revisorn upp kragen, ty det hade blifvit bistert kalt, stack händerna in i pelsärmarne och gick hem och lade sig att sofva.

Åter satt Eva ensam med en matt känsla af glädje öfver att tiden för stängningen närmade sig. Men hvad skulle hon taga sig för? Så kom hon att tänka på sitt handarbete och började sticka – åh en sådan lisa det var för en tom, öfvertrött hjerna att mekaniskt räkna maskorna 1, 2, 3, 4, 5, och många gånger om igen 1, 2, 3, 4, 5, 6. Men bäst det var blef hon störd derigenom att dörren flög upp, och in vacklade med osäkra steg en halfstor, sexton års pojke med en bucklig stormhatt, pittoreskt satt på skulten, en uppknäpt kavaj och byxorna på svang. Han stultade fram mot disken, lutade sig mot den och förklarade stammande med armarne utsträckta »att det var tu-u-san så roligt, aldeles för för förbannadt roligt att göra frökens bekantskap, för .. för ...»

Eva skalf till, bet ihop läpparne, och utan att yttra ett ord körde hon formligen ut den raglande, konjaksstinkande ynglingen, men ännu då hon stängt dörren efter honom, darrade hon i alla leder. Det svindlade för hennes ögon, hon tog på sig sina ytterplagg och började stänga. När hon var färdig och hade satt luckorna för fönstren, slog klockan tolf. Med raska steg gick hon hemåt öfver de tomma, öfvergifna gatorna, der icke en själ syntes till utom en och annan poliskonstapel, som med frostigt pipskägg patrullerade framför husen. Luften var tunn och klar, en skarp vind blåste fram öfver gatorna, gnydde gält kring knutarne, och öfver hennes hufvud hvälfde sig himmelen blåfrusen och kall. Förnäma och tårlösa stirrade stjernorna likgiltigt ner deruppifrån fästet, kalla också de trots sitt gnistrande sken, kalla som iskristaller.

Öfverallt på gatan lyste det klart ur våningarnas fönsterlufter, här och der kunde Eva urskilja strålande ljuskronor och gröna, vaxljusprydda granar och i några fönstersmygar sutto ännu herrar och damer qvar, förtroligt pratande. Från och ett annat hus ljödo till och med ännu några stumpar glad dansmusik, och de spröda pianotonerna trängde tydligt nog till hennes öra i den ljudlösa, obrutna tystnaden.

Och vidare går hon, vidare. En herre i skinnmössa hvisslar i en portgång, en annan fumlar med en stor nyckel på en tillstängd port. Då hon närmar sig sitt hem kommer en vagn i full fart och stannar just framför porten, der hon sjelf skall upp. Hvem kan det vara, undrade hon, men då hon nådde fram, kände hon genast igen grosshandlar-familjen, som bodde en trappa upp i samma hus som hon. Vid gaslyktan står herrn bredbent och letar i sin gröna silkespung efter en femtioöring åt kusken, men hittar blott enkronor – fan anamma, aldrig har man då småpenningar. Frun gifver order åt jungfrun, hvilken halfsofvande rusat ner för trapporna, då hon hörde vagnen stanna, att varsamt bära upp lille Gustaf Adolf, som somnat under hemfärden och nu sitter och snarkar på baksätet. Men unga fröken står just på vagns-steget ännu i full förtjusning öfver, att hon verkligen fick den der vackra medaljongen, som skall göra sig så à merveille midt i hennes karré på middagen i morgon.

Så får frun syn på Eva, sänder henne en forskande, misstänksam blick och mumlar något om »löst folk, som jemt ska ut och ränna och icke en gång på en julafton kan hålla sig hemma.» Unga fröken vänder sig om och ser på Eva med denna halft nyfikna, halft häpna och helt sjelfstolta blick, hvarmed unga flickor gerna betrakta qvinnor, hvilka de tro dukat under för frestelser, hvilka de sjelfva knappast känna till namnet ens, men Eva drar kappan tätt omkring sig och slinker raskt förbi, fångande i flykten ett medlidsamt ögonkast

från jungfrun, som kände henne.

Och det var, som ledde der ett fint bindande föreningsband mellan cigarrflickan, som hela qvällen stått i sin bod, kusken deruppe på bocken, hvilken hela julafton väntat och kört, kört och väntat, och pigan, hvilkens julnöje bestått i att sitta ensam i en enslig jungfrukammare och skrifva till bror sin i Amerika och derefter trött och led döda tiden med studiet af en illustrerad följetong, medan timmarne skredo fram tröga och tråkiga i snäckgång.

I ett tag var Eva uppe för alla trapporna och stod i sin lilla förstuga. Der hörde hon, att Hanna och hennes man sofvo i sitt rum, och på tåspetsarne smög hon sig in till sig för att icke väcka lilla Martha. Väl inkommen, tände hon på ljus, satte sig på sängkanten, blickade ett tag slött utåt kammaren och började så kläda af sig. På bordet bredvid stodo en tallrik kall gröt och en skifva bulle, men hon kände sig icke det ringaste hungrig, bara trött, trött.

Snart låg hon också och beredde sig att somna, medan hon lyssnade till den lilla flickans jemna andetag. Det surrade och susade för hennes öron, en oredig mängd bilder foro förbi hennes inre syn, men blott en sak förnam hon tydligt, begrep hon klart – hon kunde få sofva länge i morgon, mycket länge – det var härligt. Och det skulle hon minsann också göra, sofva, sofva öfver både julotta och högmessa, ty sen skulle boden öppnas, och hon skulle åter stå der inspärrad, medan andra rundt ikring firade sin julhelg, men gudskelof det var långt dit. Dessförinnan skulle hon ju få sofva, låt mig se hur många timmar – 1, 2, 3, åh många, många, långa timmar. Det var åtminstone en julfröjd.

* * *

DAGSLÄNDOR.

Joseph, Clarenshotellet Beau Site’s svartmuskiga, gamla Hausknecht gick med skokorgen på sin i sprättbåge böjda rygg genom första våningens korridor och satte framför alla de tillstängda dörrarne, hvilka gåfvo den långa, mattbelagda gången ett tyst, dödt utseende, det ena skoparet efter det andra – näpna, genombrutna skor, högklackade parisiska damstöfletter, grofva engelska bergstigningsskodon och ljusbruna tygkängor, sådana som utlandets dandies begagna.

Vid dessa upprepade dunser mot stenarne vaknade Gerhard Livin, gned sig yrvaket i ögonen, stafvade mekaniskt på anslagstaflan vid dörren: »on sonne pour la servante deux fois, pour le sommelier etc.» Så blef han fult vaken, steg upp, klädde sig och lemnade rummet.

Derute i hotellet hade rörelsen redan begynt, fastän det ännu var öde och tomt i korridoren. Då och då öppnades en dörr litet sneft på glänt, en naken eller skjortbetäckt arm stack ut och drog hastigt in ett par skodon – eljes syntes icke ett spår af en mensklig varelse till derute, och Gerhard gick i ensamheten steg för steg framåt, för hundrade gången betraktande de bjert kolorerade hotellfotografierna och de i brokiga färger målade annonserna om Tennents porter och Bass’ Pale Ale, hvilka hängde på väggarne.

Men när han stigit ned för den mattbelagda trappan till bottenvåningen, mötte honom der en lifligare syn. I matsalen såg han sin vän den majestätiska, örnnästa öfverkyparen stå och spegla sig, belåtet strykande sina mörka wiskers med sin knubbiga, högra hand, medan de öfriga kyparne sprungo af och an öfver det bonade golfvet med talrikar, vinlistor och bordsprydnader. I sitt lilla kontor satt direktören och skref ut räkningar, tryckte understundom på den elektriska ringledningens olika knappar och gaf order utan att höja hufvudet, utan att förvrida en min på sitt kautschuksartade ansigte, hvilket städse behöll det arrangeradt fryntliga, förekommande uttryck, med hvilket han brukade tjusa till ankommande resande, men på de vignettprydda papperen ordnade sig siffror på siffror till långa, hårresande kolumner.

Derute i vestibulen gnodde uppassare om hvarandra, bärande koffertar, nattsäckar och respirater, medan ett par oroliga turister och några magra damer i mörka jerseys räknade sitt bagage, sökte så billigt som möjligt komma från de långa led af kypare, hvilka stodo och bugade för kommande drickspenningar, och klefvo i reslifvets vanliga, nervösa tempo in i den väntande omnibusen. En beskäftig dräng klistrar brokiga affischeringslappar på kofforternas öfverdrag, portiern går fram, stänger vagnsdörren, och blottande sitt präktiga tamburmajorshufvud säger han de resande denna hjertliga, välvilliga önskan om lycklig resa och godt väder, hvilken enligt gällande taxa är af fulla två francs värde, och af rullar det tunga fordonet till bangården.

Inne i biljarden var redan ett parti i full gång, och de hvita kulorna rullade bullrande öfver duken. Gerhard igenkände de spelande – en värdig, högbröstad tysk byråkrat med rödt helskägg och en ljuslätt holländare, hvilken låg här och njöt af sin smekmånad, och eljes icke brukade vara så morgonfrisk af sig. Holländaren låg just lutad öfver vallen och sträckte sina slanka, eleganta lemmar, medan han med sin kritade kö riktade en välberäknad stöt.

Inne i tidningsrummet satt mr Marmorduke Smith som vanligt med sin Times i handen på den der låga hvilstolen framför cheminéens öppna härd just der han altid brukade placera sig, alt sedan det insatts några brasor der ett par kulna decemberdagar.

På pianot, på hvilket man, som det särskildt stod anslaget öfver det, ej fick spela skalor eller öfningar, dunkade en outtröttlig, tysk gouvernante med outtröttliga, knotiga, hårda fingrar igenom en af Raffs koncertpolkor – samma, evigt samma passager som i går, i förgår och dagen förut, beständigt de der kinkiga oktavgreppen, med hvilka hon regelbundet alla dagar underhöll utan att någonsin få upp dem i tempo. Och nere vid det stora midten-fönstret der bladgruppen och aqvariet stodo, satt minsann också som vanligt madame Nicoud med sin stickning i knät och en nersmetad lånbiblioteksvolym i handen. Gerhard gick fram och helsade, och innan han viste ordet af, stod han – också precis som vanligt – öfver öronen i en vetenskaplig diskution en Bordeaux-viner – madame Nicoud var nämligen från den stora, franska vinstaden och reste så att säga för sin mans vinhandel på de schweisiska kurorterna. Och dagligen beskref hon för Gerhard, huru helsosamt, ja hvilket lifselixir det skulle vara för honom att dricka af hennes mans äkta, oförfalskade rödvin, helst detta famösa Chateau-Léoville, »Crû exceptionel».

Så går Gerhard ut i trädgården genom den långa verandan, der samspråkande grupper redan slagit sig ned med böcker och sömnad under det nerfälda soltältet, utför trapporna, prydda af fayencekrukor med präktiga rosenstånd. I bersåer och löfsalar sitta pensionärer af båda könen och studera kommunikationstabeller. Ett par pigga ungherrar i knäbyxor och några smärta engelska fröknar i korta kjolar gå med raketterna i händerna till lawn-tennis-platsen, ett annat parti spela croquet, och den lilla ryskan, hvilken man i pensionen tror stå i förbindelse med nihilisterna, sitter som vanligt ensam för sig sjelf och röker en cigarett, flyktigt genomögnande en rysk tidning.

Dernere under accasiornas bladtyngda grenar har den gråhåriga, bockskäggiga lilla Irländaren redan fått ihop sina whistande vänner och sitter nu i efterhand med en lång trumfsvit. I slänggungan far en tioårig pojke i skotsk kostym af och an, och kring byggnadens ena flygel slår pensionens »primo amoroso», en intressant blek, tysk privatdocent med ljust pipskägg lof på lof, nyfiket spanande uppåt våningarnes fönster, der de gröna persiennerna mer och mer slås åt sidan, och Gerhard småler, ty han gissar hvem han letar efter – den knubbiga, lilla Hamburgskan, hvilkens friska runda ansigte, impertinenta, lilla uppnäsa och spelande blå ögon, efter hvad pensionssqvallret förmäler, i grund förhexat hans filosofiska, unga hjerta.

Det är en härlig vårdag – Gerhard bländas mer och mer, ju närmare han kommer korson vid sjön, der promenerande par gå om hvarandra längs den rosenkransade balustraden, utanför hvilken Geneversjön breder ut sin vattenyta, hvilken, djupblå, glänsande och klar som den är, liknar en välglattad stålskifva.

Solen skiner het öfver landskapets berg och kullar, sätter de långsluttande, brungröna höjderna kring Evian i den varmaste belysning, låter Dent du Midi's snöhöljda ås, hvilken djerft tecknar sin hvassa zig-zaglinie mot högblå himmel, tindra i en bländande, blank hvithet, och darrar i vexlande skuggor och dagrar öfver sluttningen, der Glion ligger i den ymniga, blomsterströdda grönskan.

Det är en härlig vårdag – nere i trädgården stå rosorna i blom, fult upp med rosor, täta häckar med hvita rosor, de der hvita, finveckiga, hvilka låta en tänka på stilla, blåögda konfirmationsflickors andäktigt nerböjda blonda hufvuden, rader med eldiga, röda som skapade för musslinet kring yppiga skönheters bröst, och grupper af de exotiska, fina gula med sina skygt, förnämt slutna kronblad, hvilka passa så utmärkt bland vågiga svarta lockar öfver hvita halsar och svarta sammetslif. På alla gångar sväfvar rosornas tunga ånga, och Gerhard insuper vällukten, medan han går ner till balustraden för att slå sig ned der.

Dernere vid sjökanten sitta två män i hvar sitt hörn af trädgården, till höger herr Max Levy från Berlin, hvilken dagarne i ända sitter och fiskar utan att ens få något napp och med fog beklagar sig för hvar och en, som kommer i hans närhet, att han förföljes af en kontinuerligt ihållande »pech», till venster ligger Gerhards granne, en sjuk fransk medicinare, utsträckt i sin hvilstol och fryser, så hans tänder skallra, och hans knäskålar slå samman, trots solen, som gassande skiner öfver hans långlagda, gipsbleka af en gles skräddarekrans omgifna ansigte, och den tjocka plaiden, som täcker hans kropp ända upp till öronen. På slaka kinder och bleka läppar har lungsoten satt sin dödsstämpel, i insjunket bröst rosslar och piper det, medan han idiotiskt, med ängsligt kippande röst gång på gång gnolar en visstump. På en vildt glädtig Offenbachsmelodi, hvilken till hans minne för oredliga hågkomster om ett öfverdådigt ungdomslif, hågkomster om boulevardlifvets brusande hast, om det muntert bullrande stojet på Qvartier Latins ölstugor, och om rundade skuldror från Folies Bergères klädloger, gnolar han de bröstsjuka Davoserboarnes melankoliska vis-stump

»Je suis si jeune
Je suis poitrinaire,
Il faut mourir
Oui il faut mourir».

Med en rysning vände sig Gerhard ifrån den sjuka, satte sig, ritade i sanden med sin spatserkäpp och började redan smått längta efter sin bordsgranne, en landsmaninna, hvilken var hans enda sällskap här.

Han var en gänglig, anemisk framåtlutad yngling – tjugotvå år gammal. Hans mörka hår, som i en klipt lugg var struket öfver den låga pannan, snuddade nästan vid de lätt tecknade, ljusa ögonbrynen, hans grå ögon hade ett oroligt irrande uttryck utan djup, och hans händer voro tunna, magra med fina, svällande blå ådror.

Klaven till Gerhards lif låg deri, att han kommit sjuklig och gubbtrött till verlden. Hans hysteriskt nervösa mor, som först på gamla dagar blifvit gift, hade dött vid hans födelse, snart derefter hade också hans far – en högre militär – gått ur tiden, och båda hade de lemnat honom i arf mycket penningar, och ett oroligt, sjukt sinnelag. Så växte han upp hos slägtingar, bortklemad och bortfjesad på grund af sin förmögenhet utan att visa lust eller fallenhet för något, och när han förra året blef myndig, sin egen herre, var han blaserad utan att hafva lefvat, förtvifladt sceptisk utan att någonsin hafva satt en enda åsigt under granskning, till mattighet trött utan att hafva arbetat – ett besynnerligt, lefvande pot-pouri af raffineradt öfverciviliserade känslor, af från alla håll lösligt sammanrasade kunskaper, af brådmogna erfarenheter, utan ansträngning fångade i flykten.

Så for han utrikes för att krya upp sig och hade nu ett helt år flackat ikring i Tyskland och Italien, oroligt farande från stad till stad, snokande efter äfventyr, med ljus och lykta letande efter något, som helt kunde absorbera hans tankar, kastande sig in i de bisarraste, mest olika menniskokretsar för att genast fattas af leda

vid dem, just som han satt foten inom dem.

Här i Montreux hade han emellertid mot sin vana legat mer än en månad. Orsaken härtill var en dam, var just den svenskan, som han nu som bäst satt och väntade på, der han makligt sträckte sig på korgsoffan. Hon intresserade honom, intresserade honom mycket. Icke att han älskade henne, långtderifrån. Älskade – han smålog nu altid åt det der starka ordet med sin pretensiöst romantiska klang och bad gud bevara honom från den der robusta teaterkänslan, som han visst icke hade kraft att dras med. Han *älskade* sannerligen icke, men han trifdes i hennes sällskap och höll af henne, så som han redan hunnit hålla af massor med fruntimmer, massor, ty han uppsökte altid damsällskap. Hans qvinligt sensitiva sinne kunde nu en gång icke med karlars burdusa sätt att utan vidare rycka en in på lifvet, att med tölpiga, grofva fingrar gripa efter ens fina känslor och utan betänkande nämna alla ting med deras verkliga men plumpa namn.

Nej mycket, mycket mer uppskattade han samtal med qvinnor helst med äldre sådana, från hvilkas sida man icke behöfde befara några af ingénuernas omotiverade känsloutbrott eller ohejdade, tygellöst muntra skrattsalfvor, trettioårs verlds-damer, hvilkas glädje som missräkning voro beherskade, öfver hvilkas hela väsen åren lagt sin nerstämmande sordin, öfver hvilkas alla rörelser umgängeslifvet bredt sin affilade, förnäma ro.

Han höll af den dämpade clairobscur, som är öfver sådana fruntimmers samtal, der alt vidröres lätt, graciöst på ytan, och blott fina naturella märka, hur ofta det glimtar fram bekännelser och känslor under de af formtukten strängt skolade orden, och man har den utsökta njutningen att plötsligen med en oväntad röstnyans, med en bråd öfvergång från ett ämne till ett annat eller med en omedveten ryckning i mungiporna få ett öfverraskande, klart perspektiv på alt det myckna, som darrar och rör sig derinnanför det convenabla sidenlifvet.

Det var slikt som fängslade honom vid Camilla Stråle – hon var en lika exotisk företeelse som han med nycker och åsigter lika besynnerligt sammankopplade, som de voro hos honom och med just denna trettioårens smältande fernissa öfver sig, hvilken han älskade.

Camilla hade tillbragt vintern i Nizza med en sällskapsdam och begagnade nu Clarens som öfvergångsort till Baden-Baden och Sverge. Han hade kommit dit från Lago di Como, der han legat och haft tråkigt i Bellagio i det han förgäfves sökt inbilla sig sjelf, att han intresserade sig för en liten Wienerska, som bodde der. Genast som de råkats här i Clarens hade de som de enda svenska gästerna i Beau Site, så fort som sådant endast sker på resande fot, blifvit bekanta och snart gjorde de dagligen turer och utfärder samman.

Och Gerhard måste erkänna, att intet af hela hans resas nöjen gick upp mot att timtals sitta i hennes förmak och prata om ditt och datt, om ögonblickets alla hugskott, medan replikerna föllo lika lugna och trygga som det regelbundna tick-tacket från kakelugnskransens mexiska bronspendyl, och hon satt midt emot honom lugn, beherskad och fin från hjessan till fotabjället och, som han tyckte, skänkte alt utan att lofva något. Han beundrade då hennes vackra hårfäste med det bruna, lätt krusade håret, den täcka munnen med sitt spotska löje i ena mungipan och den höga, välbildade gestalten, och afbröt understundom samtalet med att temligen vilkorligt inflika några artigheter af det dristigt-intima slag, som nyttjas på öfvergångsstadiet mellan vänskap och djuparef intresse, komplimenter uttalade med ett bortskämdt barns litet näsvist kärliga ton. Då log hon vanligen, slätade till det virriga håret vid ena örat med sin långa, hvita hand och åter gled samtalet helt piano in i sin vanliga strömfåra.

Och det förekom honom nu, som hade han fått veta hela hennes lifshistoria under prat om de banalaste föremål, utan att han dock egentligen hade *någon* klar föreställning om hennes närmare förhållanden, och den skänkte honom en viss tillfredsställelse, denna inbillning att han trodde sig känna hennes lynne, hennes sym- och antipatier.

Medan han sålunda som bäst satt och knöt samman drag vid drag, förgäfves sträfvande efter att få en totalbild af henne, hörde han ett släp frasa mot sanden och såg henne sjelf stå framför sig. Han sprang upp, helsade, tryckte hennes hand och båda satte sig.

»God morgon», började så hon, »hur har ni sofvit?»

»Bra, tack bra! Och ni sjelf?»

»Åh, dåligt! Jag funderade nästan på att icke stiga upp alls i dag.»

»Verkligen! Men ni ser ju helt duktig ut, fröken.»

»Åh-nej, jag var trött, och så fick jag en idé, att det kunde vara rätt skönt för omvexlings skull att ligga en hel dag tanklös, utsträckt i sin säng med rullgardinerna nerfälda och bara drömma.»

»Just det ja! Och kalla till sig mycket trefligt sällskap att prata med på spiritistisk väg.»

»Hm, altid skall ni då gäckas med mig, för att jag en gång olyckligtvis i ett obevakadt ögonblick anförtrodde er, att jag var spiritist. Vet ni icke, herr Livin, att det kännetecknar okultiveradt folk att göra narr af det, de ej begripa, och okultiverade vilja vi två väl minst af alt vara eller hur?»

»Nej ni har rätt! Gräla på mig bara! Det käns så godt att få bannor – det har jag aldrig fått. – Nåå det var då för väl i alla fall, att ni ändrade beslut och kom ner. Annars hade jag väl förgåtts af ledsnad härnere.»

»Skall det vara en artighet, det der?»

»Naturligtvis och mitt hjertas uppriktiga mening dessutom.»

»Nåå i så fall måste jag väl vara lika uppriktig och bekänna, att ni icke får fatta orsaken till, att jag blef synlig, som någon särskild gunst för er. Anledningen dertill var den, att jag just nyss helt oväntadt fick telegram, att min kusin kommer hit i dag.»

»Jaså! Med hvilket tåg kommer hon då?»

»Hon, hon! Det är en duktig, fyrtiårs enkling. Grosshandlar Rapp, han som har de stora jernbruken i Vermland, ni vet.»

»Såå!»

»Ja, jag skall just nu gå ner och möta honom. Adjö då så länge, vi träffas i middag åtminstone. Jag antar, att han och jag dejeunera på mitt rum.

»Farväl!»

»Farväl!»

Värdigt som vanligt reste hon sig och gick upp mot hotellet med denna sakta vaggande, lätjefullt cadenserade gång, som var egendomlig för henne, men han satt qvar i en oklar, harmsen känsla af, att deras angenäma förhållande skulle störas af den ankommande tredje. – –

En stund efter dinern! Nere på båtbryggan stå Gerhard och grosshandlar Rapp och prata, väntande på Camilla, som gått och hemtat några öfverplagg i och för en båtfärd på sjön, som de tre ämnade företaga samman.

Grosshandlaren är en fyrtioårig, mörklagd man med ovanligt vackert, reguliert ansigte och en ståtlig, rak

hållning. Det mest kännetecknande för hela hans person är ett drag af sundhet, hvilket Gerhard afundas honom, ett drag af en intensivt koncentrerad kraft, som visserligen för ögonblicket slumrar, men de breda skuldrorna, de grofva armarne och de starka händerna tyckas säga en, att den när som helst kunde bryta fram i all sin obändiga styrka. Och energi måste han nu för resten hafva haft för att med två tomma händer kunna förskaffa sig en förmögenhet, sådan som han besatt, om också, som det påstods, lyckan gjort mer för hans något svindelaktiga affärsföretag än hans egna ansträngningar. Sjelf måtte han i alla fall hafva tyckt, att han arbetat sig trött, efter som han de sista fyra, fem åren aldeles legat ifrån affärslifvet och blott rest ikring som en outtröttlig turist för att roa sig och på ett praktiskt sätt söka skaffa sig någon bildning, ty hans uppfostran hade blifvit i en rent af oerhörd grad försummad. Så hade han väl skrapat i hop ett här och ett annat der, men måste ännu under sina samtal lotsa sig fram med den gamle börs-spelarens listiga försigtighet för att icke på påfallande sätt röja de vida lakuner, hvilka funnos här och hvar i hans kunskaper, och det hjelpte knappast, att han både uppträdde sjelf och skar till sina åsigter efter det sista modernt kosmopolitiska snittet, sådant som han uppfattat det genom reserfarenheter, samtal, tidningsnotiser och skabrösa romaner.

För ögonblicket blossade han af alla krafter på en cigarr, medan han med denna tillitsgifvande, gemytligt bondaktiga enfald på sitt ansigte, hvilken under hans köpmans tid gjort samma tjenst som kapitaler, tilltalade Gerhard. Denne deremot såg ut att vara i dåligt humör och svarade kort, enstafvigt. Redan under middagen hade han blifvit nedstämd, då han såg, att Rapp fått intaga hans plats vid Camillas sida, och han hade under måltiden suttit så tyst, att hans andra bordsgranne, madame Nicoud lade märke till det och sökte uppmuntra honom med att hviska honom i örat, att den nykomne herrn icke såg vidare »chic» ut. Då drog Gerhard öronen åt sig; det fattades bara det, att folk skulle tro, att han gick här och spelade olycklig älskare – fy sjutton det var den snöpligaste roll han kände – och härefter underhöll han fransyskan med all sin älskvärdhet, fast det jäste och kokade inom honom af förargelse.

Nu stod han och tittade i vattnet med ryggen vänd mot Rapp och frågade plötsligen så nonchalant som möjligt för att få sin ställning klar för sig:

»Herr Rapp stannar väl här en längre tid?»

»Nej för all del! Jag far redan i morgon bittida kl. 7,30.

»Hvart då, om jag får fråga?»

»Till Gersau antagligen. Jag tycker uppriktigt taladt icke så mycket om Clarens – Gersau är betydligt mera distingueradt.»

Innan Gerhard hann reflektera häröfver kom Camilla emot dem – ståtlig, rak och förnäm som vanligt. De stego alla tre ner i en roddbåt och läto ro sig innåt den pitoreskaste delen af sjön, till Chillon. De foro ikring det gamla kastellet, hvars grå stenmassor speglade sig i svätvande konturer i det stillnade blå vattnet. Rapp utkramade lätt felaktigt några reminiscenser från en Bædeker – så begåfvo de sig åter hemåt, framdrifna af den jovialiska roddarens sakta årslag.

Gerhard kände sig helt beklämd till mods ju tydligare han märkte, att han var till öfverlopps. De båda andra talade oupphörligt samman, talade icke intresselöst utan med uttrycksfulla stämmor och vexlande minspel, ordade om tusende saker, som voro obekanta för honom. De nämde namn på namn, händelser på händelser, minne på minne, hvilka alla voro honom främmande, och för hvarje drag, han hörde, hvilket gick som ett bindande band dem emellan, stack det nålhvast till inom honom, och när han vände sig bort ifrån dem och blickade öfver relingen, hade han en pinande förnimmelse af, att de passade på tillfället för att vexla några af dessa härliga små smekningar, några af dessa kärlekens finlödiga små mynt, hvilka dårar förakta som allmosor, men han älskade högst af alt – förstulna handtryckningar, korta, brinnande blickar eller ömma småleenden. Han tyckte, att Camilla talade ovanligt mycket i ett mer än vanligt agiterad, raskt tempo, och så

gestikulerade hon bestämdt också mer än vanligt. Blodet steg honom åt hufvudet, han inledde ett samtal med roddaren om fisket i Geneversjön, och blef helt belåten, då de åter anlände till pensionens båtbrygga. Nu tog Rapp godnatt, tryckte med kälkborgarens litet tillgjorda vänlighet deras händer och gick. Han var trött och skulle tidigt upp i morgon. När de blifvit ensamma föreslog Camilla Gerhard att gå ett slag. Så gingo de af och an i den folktomma parken, medan solen sakta sjönk.

»Ja kära ni», säger så hon, i qväll är det väl sista gången vi går här samman på tu man hand. Tack skall ni derför ha för hela vår trefliga sammanvaro. Tack! Denna angenäma tid skall jag icke glömma i brådkastet.»

»Hvad menar ni? Hvarför säger ni så? Skall ni resa?»

»Ja herre Gud talade jag icke om, att jag redan i går konsulterade d:r Hubaise, den stora homeopaten, ni vet?

»Neej!»

»Jo i går förmiddag var jag uppe hos honom. Han ordinerade bergsluft som mera passande för mina angripna nerver. Och derför far jag också i morgon eftermiddag till Interlaken.»

»Jaså!»

»Jaha, kl. 6. Men hvad ni ser blek ut, min vän, ni borde icke gå ute så här under solnedgången, nej det borde ni icke, herr Livin. – Ja hvem skall nu hålla reda på er, »när jag far», tillfogade hon derpå efter en kort paus med en moderlig accent i rösten.

Han svarade icke. De hade kommit till slutet af gången och vände för att börja ett nytt slag. Hon måste återigen börja.

»Hur länge stannar ni sjelf här?»

Han ruskade på hufvudet, liksom ville han skaka af sig några tryckande tankar och sade så likgiltigt han förmådde:

»Åh ett par veckor till, sen far jag väl till, till – Vichy grep han tag i på måfå utan att tänka på hvad han sade. »Der är saisong, folk, lif och hvad man eljes kan begära.»

»Ja det gör ni rätt i. Man måste då och då byta vistelseort och icke växa fast på ett ställe. Så mycket jag tycker om Clarens, skall det i alla fall bli rätt roligt att komma upp till Interlaken igen. Det är ett vackert ställe och dessutom vida mer ...

»Distingueradt», inföll han med ett hårdt tonfall, hvars hånfulla klang han icke ens gjorde sig besvär att dölja.

Hon blef litet röd under tinningarne, fixerade honom skarpt ett ögonblick och fortsatte dröjande:

»Ja det var just det jag ville säga.»

Derpå återtog hon sin lugna min, lade sin hand lätt på hans skuldra och sade i en vänlig tanteton:

»Ja, kära herr Livin, jag vill redan i qväll tacka er för all er vänlighet, ty det är nog möjligt, att vi icke få någon pratstund i morgon. Sedan jag sagt adjö åt Rapp, skall jag packa. Roa er nu bra, sköt om er och lofva mig att söka upp mig, när ni en gång kommer till Stockholm. Det skulle vara så roligt att råkas igen och upplifva minnena från vår trefliga sammanvaro här. Men nu måste jag gå upp.

»Godnatt!»

»Godnatt, fröken.»

»Sof godt, vi ses i morgon», fortsatte hon vänligt utan att låtsas lägga märke till det kalla, ceremoniösa sätt, hvarpå han sagt sin slutreplik.

Så aflägsnade hon sig och försvann i hotellentrén, men han gick häftigt af och an derute. Han var öfvertygad om att de båda ... Nåja det var det samma, det bekymrade honom icke, men hvad som grämde honom, pinade honom, det var att veta, att från och med i morgon skulle det gamla taga vid, skulle oron och intresselösheten åter komma öfver honom, var det slut med trefnaden, förbi med lugnet. Åter skulle han få börja flacka ikring, irra hemlös ikring utan en menniska, hvarken fjerran eller nära, som brydde sig om honom eller som han brydde sig om. Och i tungsinta tankar af leda och olust, stirrade han utåt sjön, der mörkret för hvarje ögonblick växte.

Der borta tvärs öfver vattnet hvilar ännu solens gyllene boll på trätopparne, dallrar ännu en bred, rödaktig strimma öfver vågorna. Men kring höjdernas vinfält och skogsdungar svepa lätta dimmor sitt brungrå flor, så konturerna småningom mer och mer streck efter streck försvinna i det skymmande dunklet. Endast de hvita bergs-spetsarne glimma och glöda ännu i ett skärt färgdis, men efter hand mattas äfven skenet der, det blir mörkare, mörkare, medan solen sjunker, så till sist endast en intensivt lysande eldbrandslik röd punkt tindrar fram derborta, hvilken med en sista ansträngning sänder en blodröd linie tvärs öfver den dunkelblå, lätt vattrade sjöytan, en linie, som liknar den utspringande blodströmmen från en åder. Så försvinner också den. Der solen lyst utbreder sig ett pjaskigt orangefärgadt skimmer. Det qvällas. Sjön lurar till, bergen slumra in och öfver drömmande samhällen sjunger en kyrk-klocka i Clarens sin sömninlullande vespersång. Nattvinden tassar lätt bland blomstertunga häckar och strör ut vågor af doft i den afskylda nattluften. Eljes icke ett buller, som stör, icke ett ord, som skär. Underbart tyst, vidunderligt stilla ... så tyst ... så stilla.

Under det Gerhard betraktade, hur skuggorna i mörka floder gjöt sig öfver nejden, leddes hans tankar öfver från stundens tillfälliga miss-stämning till hans lifs stora oafkastliga sorg, som i hvarje ögonblick af missräkning och grubbel reste sitt hufvud och fylde hans inre med en obekämpelig tungsinthet – medvetandet om hans egen oförmåga, om hans egen andliga och fysiska maktlöshet. Alt det hopplöst intet sägande, alt det tröstlöst tomma i hans existens som äfven i lyckliga stunder satte en mörk folie till hans glädje, kom tydligare än vanligt för hans syn. Att lefva utan att duga till något, utan att ega kraft att flamma upp för något, utan att helt kunna gripas af något – bittert, bittert, men gräte han också blodstårar, vrede han också i förtviflan sina händer, skulle det dock icke hjelpa, skulle han dock icke kunna förvärfva sig friskt nytt blod, sundt nytt själslif, och han segnade under tyngden af sin egen trötthet.

I en dof melankoli gick han med halfslutna ögon och slappa lemmar upp till sig, tog fram chloralflaskan och beredde sig att lägga sig. En död slöhet började reagera mot hans upprörda sinnesstämning. Prudentligt tog han af sig sina plagg, och då han hörde sin granne i rummet bredvid, den dödssjuke fransmannen, från sitt sömnlösa läger sakta gnola på den vanliga melodi, melodin, som talade om gatlifvets muntra stoj, om fräsande champagneskum och om rendez-vousernas lustiga, af kyssar afbrutna tassel, upprepade han sjelf mekaniskt utan en tanke i sin hjerna visans ord:

Je suis si jeune
Je suis poitrinaire
Il faut mourir
Oui il faut mourir.

* * *

EN INTERIÖR FRÅN LANDET.

En qvalmig, vacker sommarmorgon med en himmel, hög och djupblå som sällan, endast borta vid horisonten några täta ulltappslika strömoln.

På den långa bugtande landsvägen skiner solen med all sin kraft, och icke ett träd, icke en buske finnes vid vägkanten, som kan kasta sin lisande, mörka skugga öfver den bränheta, af djupa hjulspår fårade marken.

Rundtikring idel flackland, sädesfält vid sädesfält, potatisland efter potatisland, icke en skogsdunge, icke en bergsknalle, som kan förströ det af landskapets enformighet utpinade ögat.

Och så hett sedan – denna dofva, instängda rötmånadshetta, som i sin tryckande värma gör en orkeslös och matt, medan tunga svettdroppar perla utför alla porer. De gamla knarriga gärdesgårdarne våndas i febertemperatur, vägkantens blåklint och spireor sänka tvinande doftlösa kalkar, och ett par dåsiga kor, hvilka med hängande tungor ligga och stånka vid en dikesren, gitta ej en gång röra på svansarne för att vifta bort de flugmyriader, hvilka kräla på deras ryggar.

Några åkdon rulla sakta förbi, långsamt framsläpade af starkt transpirerande hästar, medan kärrorna svettas så vagnssmörjan i svarta, feta klatschar dryper ner i sanden, och bönderna torka brunbrända, våta pannor med stora, apelsinröda näsdukar, prydda med deras kungliga svenska majestäters konterfejer.

En nätt trilla kommer i raskt traf farande, stannar ett stycke bortom den lilla, oformliga landtkyrkan framför skolbyggnaderna, och två medelålders-män stiga ur.

Det är öns främsta man, brukspatron Holmlund på Lindesnäs, och länets folkskoleinspektör, hvilken i dag skall besigtiga skolorna. Men ännu är det god tid, storskolans magister, hvilken tillika är klockare, postmästare och diversehandlare på ön, har ännu icke ankommit, ej heller kyrkoherden. Båda herrarne sätta sig derför på förstuguqvisten och prata, under det pojkar och flickor i en oafbruten ström gå förbi dem, bugande, nigande, och brukspatron känner sig helt öfverraskad att se en mängd ungdomar, hvilka annars, obekymrade nog om sin bildning, brukade göra dagsverken hos honom, i dag infinna sig här stela och uppsträckta med allvarliga ansigten, nytvättade händer och rena kläder, men saken var den, att klockarn, hvilken eljes utan invändning lät dem skolka, icke ville, att det på uppvisningen skulle se tomt ut i skolsalen.

Brukspatron bjöd folkskoleinspektören en cigarr ur sitt cigarrfodral; denne mottog och tände den, och så fortsatte de båda herrarne sitt afbrutna samtal om den norska politiken.

Brukspatronen var en satt liten karl med en ärevördig, lockig, hvit peruk öfver ett anlete, som ännu var skärt och hvitt som en ynglings, en af dessa godmodiga, tilltalande patriarkfysionomier med fylliga, röda kinder, friska, röda läppar och yfvigt hvitt hängande skägg, hvilka komma oss att misstroget skaka på hufvudena, om vi händelsevis höra glunkas om, att egaren icke var den hedersman, vi inbillade oss.

Folkskoleinspektören såg yngre ut, var reslig och högväxt, och hade ett skägglöst, elastikt ansigte, passande för en aktör eller en prest, samt ett rikt, gult hår, som i nacken låg ned öfver rockkragen.

För ögonblicket följde hans uttryckslösa grå ögon oaflåtligt rökhvirflarne, hvilka slingrade sig rundt, rundt i den klara sommarluften, hans händer lågo stilla, slappa på lårena, och öfver hela hans person var denna dämpade ro, som i synnerhet sjukt folk håller af, denna eftertänksamma stillhet, som ingifver tillit, om den också snarare är ett uttryck af loj intresselöshet än af en verksam mans bramfria, lugna kraft. Detta vissa affilade, afmätta, lätt blaserade låg för resten icke ursprungligen i hans väsende. Först med åren hade det satt sin stämpel på hans sätt att vara och hans tal – det var en tid, då han hurtigt rätande på sin långa gestalt, ifrigt gestikulerande tyckte om att orda om sitt »dådlustiga vikinga-lynne», men det var nu längesedan och hade i sjelfva verket kanske aldrig varit mer än en lindrig eftersläng af den literärt-patriotiska götiskhet, som

ännu i hans studietid grasserade i Upsala. Visst var i alla fall, att han med åren blifvit både erfarnare och tröttare; ännu, när han först blef utnämd till folkskoleinspektör, gick han hafvande med åtskilliga vackra och vackert äregiriga reformdrömmar om att göra sitt län till ett verkligt mönsterdistrikt, men snart nog hade han fått lära sig, att det var rådligast att nöja sig med tillståndet i skolorna, som det var. Första åren hade han ett par gånger kört hufvudet i väggen, och det hade känts förbannadt obehagligt. Så drog han öronen åt sig, lät bli att röra i grumligt vatten, gladde sig, när det förhöll sig som det borde, lät det vara dåligt, der det var dåligt, och lyckades sedermera så småningom öfvertyga sig sjelf om, att det dock stod ganska bra till med folkundervisningen i *hans* distrikt.

Alra minst skulle han i alla fall brytt sig om att söka åstadkomma några förbättringar på den plats, der han nu var; det hade han en gång försökt och gjort lärospån, hvilka han ännu hade i friskt minne. Som det hade händt i går kom han ihåg sin färd från skolan, första gången han var på inspektion här. Han och kyrkoherden – en gammal skol- och Upsalakamrat, – åkte samman till prestgården. De hade en stund pratat om folkskolans betydelse, och så hade han sjelf sagt:

»Ja, bror Stålberg, den här Karlson är du väl icke nöjd med. Jag tycker, att han kunde ha nog med alla sina andra funktioner som klockare etc. och låta oss få en ordentlig skollärare.»

»Jaa», hade då kyrkoherden tittande i marken svarat, »jaa Karlson gör icke något behagligt intryck första gången man hör honom, det medger jag gerna, men när man blir van vid hans metod så ...»

»Metod, har Karlson någon metod, jag tyckte han hvarken hade metod eller kunskaper.»

»Nu ska’ du icke vara orättvis, bror. Något geni är han icke, det går jag visst in på, men nog kan han tillräckligt för att läsa med barnungarne, och nitisk och driftig ä’ han, och det är väl ändå hufvudsaken. Förstå mig rätt, förstå mig rätt, mig är det naturligtvis likgiltigt, om det kommer hit en annan eller Karlson stannar. Men Holmlund håller på honom och, som du vet, är det egentligen han som styr härute.»

Så låtsade båda icke mer om saken, men efter den betan gästade folkskoleinspektören på sina resor alltid brukspatron Holmlund – denne hade det för resten vida komfortablare än kyrkoherden – ty han märkte med ens att hans gamla vän åtskilligt förändrats, sedan den tid de i Upsala på tu man hand satte samman en mängd vackra utopier för framtiden, och han tyckte, det var onödigt, att kyrkoherden i sin tur skulle göra samma reflexioner om honom sjelf.

Klockaren tycktes för öfrigt vara en mäkta inflytelserik person på ön, och så pass förmögen hade han redan hunnit blifva på sin handel och sina befattningar, att han kunde försträcka kyrkoherden betydande summor, då denne alt för hårdt ansattes af gamla kreditorer eller hade spelat bort för mycket på vira eller raffel med ortens brukspatroner. Ja sjelfva Holmlund visade stor undfallenhet mot hans önskningar – i tysthet hviskades det, om att patron sjelf en gång före sitt giftermål haft ett äfventyr med en af klockarens döttrar.

Vår goda folkskoleinspektör hade derför genast insett, att här intet var att göra. Han såg genom fingrarne med skolans miserabla tillstånd och tyckte sig hafva vunnit en icke obetydlig triumf, då han fick kommunen att inrätta en särskild småbarnsskola. Till en början sattes på Holmlunds förslag till lärarinna der en trädgårdsmästardotter från hans egendom, en riktig bondjänta, hvilken ej hade ett spår till andra kunskaper än dem, hon kunnat förvärfva sig under klockarens dråpliga undervisningstimmar, men då hon väckte skandal i hela trakten genom att, känslolös och rå som hon var, hart när misshandla de stackars småttingarne, blef hon afskedad, och en vederbörligen utexaminerad lärarinna intog hennes plats.

På alla dessa förhållanden tänkte nu inspektören, der han helt trankilt satt och rökte, medan han och brukspatron Holmlund i dygdig harm korsade sig öfver de norska radikalernas »dumdristiga oförskämdhet», och med tunga, systematiska perioder togo heder och ära af Björnson och Sverdrup. Det blef alt lifligare i

skolsalen, ju flera ungdomar som gingo in. Gälla röster, milda röster och grofva ofta öfverslående målbrottsröster sorlade om hvarandra, och bullret af de stridiga stämmorna, hvilka än höjde sig till crescendo, än i det närmaste dogo bort, åtföljdes af grofva sulors dofva knarrande mot tiljorna, och af det raspande ljudet af böcker och griffeltaflor, hvilka beskäftigt gnedos mot bänkarne.

Täta hvirflar af hvittgrått dam slogo in från vägen. Annalkande vagnrassel hördes. Hvita halmhattar skymtade närmare och närmare, och i en handvänning fyldes den stilla, vegetativa planen framför husen, der sparfvarne obekymrade hoppade i kring i den heta sanden, af ett sorlande, brådskande vimmel. Trillor höllo. Herrar och damer klefvo försigtigt ner, grupper bildades, och bäst man utbytte helsningar, kom också klockaren gående med en rotting i handen, gjorde en vårdslös, plump bugning för herrarne på verandan och trädde med tunga steg in i skolsalen, der en ögonblicklig tystnad helsade honom välkommen. Han var en isterbukig, groflemmad, undersätsig person med breda händer, breda fötter och ett bredt buttert ansigte, hvars mest framträdande drag var munnen med sina tjocka läppar, städse öfverdragna af en hvit munskolla.

Han går fram och tillbaka i rummet, tager de illa tilltygade och otillräckliga läseböckerna ur sitt hörnskåp, och talar så vänligt till de plötsligen förstummade eleverna, som examen redan vore i full gång, och inspektorn redan stod och lyssnade i dörröppningen. Men det gör han icke, ty derute är det ett pratande och ett helsande, som ej vill taga slut. Nu äro alla komna, alla, hvilka genom sin ställning eller sitt intresse anse sig förpligtigade att bevista en uppvisning som den ifrågavarande, mest fruntimmer, hvilka på landet högst ogerna försumma hvarje extra förnöjelse, som kan om också blott för en stund rycka dem ur den förslöande dagligdags-enformigheten.

Kyrkoherden Stålberg har kommit med sin kopp-ärriga, astmatiska hustru Agata och sitt tysta, stela, predikobiträde, en yngre teologie studerande från Upsala, hvilken sannerligen icke har några sötbrödsdagar härute, ty det hör till kyrkoherdens diät aldrig predika mer än en tre, fyra gånger på året – han får alltid svindel när han kommer upp i predikstolen.

För ögonblicket står han och pratar med fröken Halling, en förmögen äldre dam, hvilken egnar honom lika som alla andra andliga, hvilka under hennes långa lifstid tjenstgjort härute, en trofast beundran. Hon besitter en egendom på ön, och hennes ensliga lifs förnöjelser bestå i att tillsammans med en skinntorr sällskapsdam åhöra årets alla högmessor, hafva små middagar med plumpudding à l’anglaise och alvarsamt samspråk i religiösa ämnen samt att alla qvällar lägga invecklade, evigt långa patiencer med en rykande kopp svagt the bredvid sig. För henne är denna uppvisning en verklig fest, och hon har sedan gammalt fått häfd på att denna dag hafva traktens honoratiores på middag.

Kyrkoherden tackar just för hennes inbjudning med ett par förbindliga, vällagda ord, och hon svarar med att i långa svassande satser utlägga, hur litet det är att tacka för, medan kyrkoherden otåligt drar i sina polisonger och inom sig tänker, att det är hårdt, att man icke kan få en god middag och ett trefligt litet viraparti utan att behöfva hålla till godo med den gamlas ymnigt framströmmande svada, som hon till råga på olyckan altid i samtal med honom uppblandar med en hop illa passande talesätt och vändningar ur gamla postillor och predikosamlingar. Bredvid kyrkoherden står hans hustru och söker förgäfves kasta sig i samtalet, men fröken Halling vänder sig alltid bort ifrån henne. Agata är så obetydlig, hon kan icke dela sin mans höga flykt, säger hon ofta till sin sällskapsdam. I hennes ögon hafva nu alla prester en högre flykt den försagda hjelpprestenfrån Upsala icke undantagen, hvilken nu som altid stirrar dystert framför sig och undrar om verlden inser, att han gömmer mer inom sig än folk tror.

Deruppe på verandan står en annan grupp samlad kring brukspatronen och folkskoleinspektören. Det är fru Holmlund, hennes syster och hennes älsta sons informator. Fru Holmlund är en fyrtio års qvinna med simpla men godmodiga anletsdrag. Hennes historia är rätt enkel. För en tio år sedan kom hon till Lindesnäs som hushållerska, och när hon fått sitt andra barn med Holmlund äktade han henne – hon var en utmärkt

hushållerska och det var alt han begärde.

Ej heller fröken Beda, hennes syster, som i detta ögonblick står bredvid henne med sin arm i hennes, har blifvit delaktig af mer än den ytligaste fernissa, fastän hennes väsende är finare. Hennes anletsdrag äro reguliera, näsan rak, ögonbrynen kraftigt bågade, man skulle kunnat tro, att hon var helt ung, om icke den starkt svällande hakan, den fula ansigtsteinten och det glesnade framhåret motsagt detta, liksom ock den något mer än fullmogna yppighet, som låg öfver hela hennes figur.

Den tredje i trion, informatorn, var en skägglös ung recentior, som för första gången var ute på ensam hand och längtade efter att blifva man, en slags ofta förekommande modern Cherubim, hvilken känner sig hjertnupet stämd vid åsynen af hvarenda flicka och dock icke lyckas göra någon detsamma hvem kär i sig. Nu har han varit här redan öfver en månad och icke kommit målet närmare. Visst tyckte han sig märka åtskilliga symptomer hos fröken Beda, men han var icke säker, han vågade icke hoppas, och är det icke förargligt så säg, att ingen vill löpa i famnen på en, fast man städse står med armarne utsträckta för ett taga emot, förargligt alra mest som man ju icke kan blifva karl förrän man haft sitt äfventyr.

Kyrkoherden gick emellertid fram till folkskoleinspektören och frågade om det icke vore tid att uppvisningen började. Denne nickade jakande; herrskaperna stego in i salen och rangerade sig på en bänk, men inspektören sjelf stannade i dörröppningen och stod der lutad mot väggen, blåsande de lätta rökhvirflarne från sin cigarr ut i förstugan.

Långa leder af ljusa hufvuden, fina, ovala flickhufvuden med urrig lugg vid hårfästet och raggiga, runda pojkhufvuden på feta halsar nickade sömnigt af och an öfver bänkarne, medan läseböckerna vacklade i brynta, vårtiga händer. En och annan pys skrubbade litet otåligt sin ryggtafla mot stödet bakom sig, en och annan flickunge vände sig så varligt som möjligt för att sända ett par förstulna, nyfikna ögonkast mot herrskaperna – eljes intet ett buller från hela skaran, som sakta gungade öfverkropparne omvexlande åt höger och venster.

Det lästes högt, och upp hasplades de eviga gamla historierna än knagligt, abrupt än ramsvis, störtsjövis i en uttryckslös, död monotoni utan något, som tydde på begripandet af meningen. Så skulle ett par af barnen redogöra för innehållet. En elfvaårig, fräknig, lintottshårig räkel får frågan, står der tafatt och stammar utan att komma längre än till »då så, då så», och tvärstannar plötsligen. Det blir tyst derinne; de öfriga pojkarne stirra nyfiket på offret, en halfvuxen tös fnissar litet skadegladt bak sin koftärm. Rottingen hviner fram och tillbaka i luften, viftad af klockarens grofva näfve, och man hör tydligen, hur brukspatron Holmlund hviskar sin informator i örat några ord om det fåfängliga i att söka bibringa bondungarne kunskaper. Det hela blir pinsamt. Inspektorn ber klockarn öfvergå till katekesen, och nu går det bättre tack vare kyrkoherden, hvilken går och hjelper de okunnigaste på trafven, smått suflerande.

Inspektorn rotar emellertid i hörnskåpet, betraktar flyktigt ett par af elevernas skrifböcker, – plumpiga, flottiga med råa, halft öfverkorsade glåpord på slutsidorna – och går efter några afslutningsord, lindrigt skakande på hufvudet öfver till småbarnsskolan, dit de öfriga åhörarne följa honom.

Här har han ett bättre fält för sin verksamhet; här är han herre på täppan och behöfver icke vakta sig för att trampa någon mäktig klockare på liktorna.

Här är blott en lärarinna, som man ej behöfver visa några konsiderationer emot, en af de der många han sjelf genom sin rekommendation skaffat lifsupphälle.

Han rätade derför upp sig, tog den unga flickan litet nedlåtande i hand och sade i en faderligt tillrättavisande ton så pass högt, att alla de omgifvande hörde det, att hon gerna kunde stryka luggen ur pannan.

Ett par af damerna myste i mjugg, men den unga qvinnan rodnade lätt, böjde det färglösa, trötta ansigtet några tum nedåt golfvet grep sig så med en svagt skälfvande röst an med sitt förhör.

Barnen fingo stafva efter ljudmetoden, och det gick raskt undan med frågor och svar vida bättre än i storskolan, men de små fingo ej stort tillfälle att lägga sina kunskaper i dagen, ty inspektorn bad henne efter en kort stund afsluta sin lektion. Det var omöjligt att härda ut derinne, så olidligt qvaft hade det blifvit i det lilla köket, som agerade skollokal, det trånga kyffet, der småttingarne sutto hopklämda som packade sillar, och en stor, utspringande spiselhärd delade det täpta rummet i tvänne triangulära halfvor.

Barnen fingo gå, men den unga lärarinnan kände sig helt nedslagen till mods öfver, att hon ej fick mera erkännande för barnens framsteg, och i tungsinta tankar gick hon in i sitt rum, – en trång, liten skafferilik koj innanför kök-skollokalen – för att kläda sig till fröken Hallings middag.

* * *

Fröken Hallings boninghus var en kuriös gammal herrgårdsbyggnad, som såg ut, som om dess rum under olika tider nyckfullt, på Guds försyn blifvit fogade till hvarandra, och dess façad och gafvelsidor erbjödo också den mest öfverraskande mångfald af hörn, kanter, utsprång och fördjupningar, som någon delirerande byggmästarhjerna gerna kunde upptänka. Men hela denna sjelfsvåldiga capricio i trä och sten berörde en icke obehagligt; der var ett visst vinnande, ålderstiget tycke öfver fönstrens gröna luckor, öfver de till hälften vinlöfsöfvervuxna snirklarne, de målade trägallren på taket och den trohjertade i feta, myndiga frakturtyper målade inskriften öfver dörren: »*Herren välsigne din ut- och ingång.*»

Och denna känsla af en sedan länge bevarad trefvenhet förnams ännu tydligare, då man trädde in i de bugtiga små rummen med sina djupa hålkälar vid taket och sina pjaskiga herdescener öfver dörrarne. En formlig doft af hemtrefnad slog emot en derinne från väggarnes präktiga, gamla empire-speglar och bleknade familjeporträtter med svalstjertar och styfkjortlar, från möblementets hörnsoffor, bredryggiga ländstolar och kupiga med messingsbeslag försedda byråar, på hvilkas marmorskifvor gamla potpourie-krukor i antikt Mariebergsporslin höjde sig bland andra gammalmodiga etagerprydnader från århundradets begynnelse.

Till och med volymerna bakom bokskåpets glas harmonierade med det öfriga bohaget – idel stamtrupper ur gamla gardet med ärliga, solida skinryggar – Leopold, Fielding, Cederborgh och Knigge, och på förmakets divansbord lågo Thomas af Kempis, Scrivers »Själaskatt» och Bunyans »Kristens resa». I dessa gamla rum, der hvarje enskildhet sålunda bidrog att förflytta en till gångna dagar, voro nu ortens honoratiores samlade – äkta tarfligt nutidsfolk, och middagen var redan i full gång. Från ena ändan af våningen till den andra genljuder det af en måltids slamrande, skallrande sorl. Sällskapet har ordnat sig vid små bord, och mellan rummen bära söndagsklädda pigor med en viss landtligt provinciel fernissa öfver sig brickor, fylda med mat. Samtalet växer, tynar af och öfverdönas stundom af bullret af knifvar, gafflar och skedar.

I salen sitta fröken Halling, kyrkoherden och några andra vid ett gemensamt bord, och efter mycket besvär lyckas det värdinnan att vid rostbiffen leda samtalet in på sitt älsklingsämne »de eviga straffen», och med munnen full af legymer måste kyrkoherden för hundradeförsta gången utveckla sin åsigt härom.

I ett annat hörn spisar klockaren samman med ett par rödbrusiga arrendatorer och gamla Litsche, föreståndaren för Holmlunds tegelbruk, en hetlefrad, gråsprängd Mecklenburgare, hvilken för åtskilliga år sedan måst begifva sig öfver till Sverge på grund af delaktighet i något mystiskt slag af »demagogische Umtriebe». De båda arrendatorerna flina af full hals åt gubbens grofkorniga, med eder uppspäckade anekdoter, hvilka blifva dubbelt tokroliga genom berättarens platt tyska brytning. Men klockarn bara tiger och äter, äter och tiger, och för hvarje gång någon bricka kommer i hans närhet, anhåller han den.

Inne i ett sidorum sitter ungdomen vid ett trefligt litet spelmansbord – teologen och fröken Beda, den unga lärarinnan och Holmlunds informator – Kurt Hjort. Kurt har sjelf fört henne till bordet, icke derför att han just brydde sig om henne eller höll af lärarinnor i allmänhet, tvärtom han afskydde alla flickor, hvilka på något vis kunde hänföras under kategorien »emanciperade fruntimmer», men han insåg, att detta borde vara ett godt schackdrag mot fröken Beda, och han fixerade henne då och då för att söka upptäcka, om den stela teologen tråkade ut henne, något han tog för afgjordt. Men hon tycktes vara vid det bästa humör i verlden och koketterade så mycket som möjligt med sin bordsgranne, hvilken alt eftersom middagen framskred, och vinerna serverades, blef lifligare och lifligare. Till sist reciterade han till och med för henne med mycken patos några strofer ur »Drabantens hämd, tidsbild från Guldkonungens dagar», en dikt, som i sin tid prisbelönts i gymnasialorden Amicitia och sedan varit tryckt i Familje-Journalen. Hon applåderade och han svarade med att beklaga sig öfver presten:

»Ni kan väl förstå, bästa fröken, att det är hårdt för en, som har så pass mycket andliga intressen som jag, att vara predikobiträde hos en kyrkoherde, som är så utan alla vyer. Märkte ni hur han i söndags, under det jag predikade, stod och kammade sig i sakristians dörröppning, så hela församlingen distraherades. Men hvad skall man göra? Man måste underordna sig, den andliga upplysningen kräfver uppoffringar.»

Här förde vår gode man med en välberäknad rörelse sitt sherry-glas till munnen, och fröken Beda nickade bifallande, men i smyg gäspade hon gång på gång. Åh han var olidlig den karlen, han kunde plåga en oskyldig stackare till döds – och Kurt, den fjäriln, som nu hela tiden pratade och skrattade med den der lilla bleknosiga skol-lärarinnan, en sådan gås! Hon tryckte häftigt sin fot mot golftiljorna, betraktade förstulet Kurts fina, qvinliga hufvud, och en vild lust kom öfver henne att föra sin hand öfver hans skära, fjuniga kind.

Emellertid hade desserten kommit på borden, och kyrkoherden reste sig för att hålla tal. Han äskade ljud, harklade litet och började. Han hade fattat sitt glas för att å hela ortens vägnar framföra en djupt känd tacksägelse först och främst till sin egen gamla vän, folkskoleinspektören, men äfven till socknens nitiska klockare och dess nyanlända lärarinna för deras gemensamma, trägna mödor i bildningens tjenst. Af egen mångårig erfarenhet visste han, hvilken välsignelserik och ädel uppgift det var att sprida bildningens skatter i de djupa lederna och just derför, att deras arbete icke var af dem, hvilka verlden prisar med buller och bång, borde hvarje enskild menniskovänlig person stå i en så mycket djupare tacksamhetsskuld till dem. En skål för herr folkskoleinspektör Lund, för vår hederliga klockare och för fröken Gerda Alm!

Holmlund, som under hans tal suttit och vaggat med öfverkroppen, drog ett djupt, lättadt andetag. Fröken Halling lade sitt hufvud, beundrande på sned och drack kyrkoherden till, och inspektör Lund sjelf svarade kort, att han var rörd af den välvilja, som lyste fram ur hans väns tal, och han delade fullkomligt dennes upphöjda uppfattning om folkskolans betydelse. Det hade alltid förefallit honom som en heder att få verka i en institution, som man såge hvad man vill dock utgjorde fäderneslandets stolthet.

Middagen var slutad. Gästerna spriddes, och eftermiddagen gick som den plägar på dylika tillställningar.

Kyrkoherden slog sig ner vid ett virabord, och hans hustru gick ensam hem på qvällen, ty hon visste, att ej var värdt att vänta på sin man. Han spelade ofta hela nätterna till och med lördagsnätterna; en gång hade han gått direkt från virabordet upp i predikstolen.

Hvad Kurt beträffar, fortsatte han på eftermiddagen sin roll, och Gerda betedde sig i början misstroget och kyligt emot honom. Hon var så ovan vid en dylik hyllning, men till sist gladde hon sig åt hans uppmärksamhet. Ensam och vek som hon var, insöp hennes känsliga sinne alt, som genom sin ton eller mening, tydde på vänlighet och intresse. Det kändes så godt att få tala ut en gång, hon blef alt mer och mer upplifvad, och der flög ett ljust, lefnadslustigt skimmer öfver hennes bleka ansigte. Fröken Beda deremot

slog sig i eftermiddag på det stadgade, det seriösa, och allvarsam och stel satt hon och pratade förstånd med fröken Halling, men bet sig då och då i läppen, när de båda unga gingo förbi inbegripna i ett lifligt samtal.

Hvad hennes kavaljer beträffar, skalden och teologen, satt han samman med Litsche och drack just sin andra toddy och såg så gemytlig och belåten ut, som han med ens lagt af både den presterliga och poetiska kostymen och nu för första gången alt sedan sin ankomst till ön kommit i sitt rätta element och timmarne gingo så småningom, det blef qväll, och uppbrotts-stunden kom. – Klockan elfva körde Holmlunds vurst fram, och alla, hvilka skulle till Lindesnäs klefvo upp. Kurt tog ett vänligt afsked af sin dam och satte sig bredvid fröken Beda – ett stycke ifrån de gamla och folkskoleinspektören. Och af for den långa, skakande vursten, for i snabb fart fram öfver vägen genom ängsmark och skog.

Sommarnatten hade på tunga vingar sänkt sig öfver trakten, kommit doftuppfyld och varm. Men der var icke hvilans förfriskande stillhet, icke natt-tidens passionsfria slummer öfver nejden. Tvärtom öfveralt famnades och fröjdades det, som ville alt – djur, örter, haf och trän – alt rusa sig i en enda glödande, exstasisk kärleksorgie. Hafvet slöt stranden i sina slingrande, hvita böljarmar. Upp från den rykande, heta marken ångade det genom den af vällukter tunga luften af julinattens fruktsamhet. Och derinne i skogen, der vajande grenar smektes med ett sakta gny, der långt inne i dunklet, der lysmaskarne här och hvar sände ut sina ljusa strålfloder öfver trärötter, småtjärnar och lingonristufvor, der djupt, djupt inne der tusende sinom tusende biläger firades under löfmassornas alkovgardiner, derinne utstötte då och då en fogel sitt paroxysmartade kärlekskutter.

Och framåt for vagnen framåt, under det de åkande iakttogo en nästan oafbruten tystnad. Deras stämmor skorrade för skarpt mot den omgifvande stillheten. Efter en stund frågar Beda lätt med en nära nog omärklig, maliciös nyans i sin röst, om »skolfröken» var treflig. Joo, det var hon nog, svarar Kurt. Så tiga de plötsligen igen. De hafva en förnimmelse, som de hade något att säga hvarandra, men de få icke ett ord öfver sina läppar, icke ett ord – precis som deras strupar svulnat igen. De bara närma sig hvarandra litet, närma sig hvarandra. Så kommer vagnen till en stor sträcka svedjoland, der tunga rökmoln hölja dem som i den tätaste dimma. Man kan knapt se sin sidoman. Det är så hett. Kurts ögonlock vilja falla igen. Han kan icke tänka. Han är så trött, men bäst det är känner han en rund, fyllig arm med ett lätt smekande tryck lägga sig kring hans nacke. Hvad! Han höll på att skrika till, han höll andan ett tag, skälfde från topp till tå – hurrah der hade han ändock sitt äfventyr, hurrah. Och medan blodet cirkulerade häftigare i hans ådror, lät han i en blandning af lifslust, åtrående nyfikenhet och pojaktig vigtighet, som berusande slog honom åt hufvudet, sin darrande, varma hand med heta fingerspetsar sakta, sakta glida ner öfver hennes lena kind. –

Men i sitt lilla rum innanför skolsalen står Gerda och ser genom sitt öppnade fönster utåt nejden. Det är, tycker hon, som vore hennes rum i qväll dubbelt trångt, dubbelt fattigt – hon vet icke hvarför – så ensamt, så tomt. Alt det der, som var ovant för henne – omvexlingen, de många menniskorna, vinerna och Kurts hyllning, ja kanske mest den – alt detta, som plötsligen afbröt hennes sträfsamma dagars gråkalla enahanda, hade ledt hennes tankar ut på gömda, sällan trådda stigar, långt bort från de vanliga drömmarnes raka landsväg, bortåt, utåt. Och medan hon känner, hur den ljumma nattpusten kastar ymniga fång af ångande vällukter emot henne, kommer öfver henne en brännande, lidelsefull längtan att upplefva något, att njuta lifvet för fullt ångtryck, att firas, älskas, uppmärksammas och beundras, om också för att plötsligen med ens försvinna, försvinna i en blink som en såpbubbla, hvars färgspelande skimmer ett ögonblick bländat.

Och komme han icke nu, komme han icke nu, när foglarne sjungo och alt stod i fullaste blom, så skulle han aldrig komma, aldrig – åh man kunde rifva håren af sig i förtviflan, när man tänkte på, att det var ens lott att få öda bort sina känslor i paraceller, i småsmulor utan att engång få gifva sig hän blindt, utan en baktanke, utan att engång odeladt få bortskänka alt, själ och kropp, hvad der jäste och brann i hjernan, hvad der darrade och klingade i hennes bröst af återhållen, länge förvarad ömhet.

Men hon tänkte det nog, hon anade det nog; henne skulle ingenting hända. Nej bevars hon skulle ostörd få gå i sin skola för att dag efter dag haspla upp samma nötta minneslexa utan att ens blifva delaktig af lifvets medellycka – att få hem och barn, – bara vänta, vänta på snön, vänta på våren, vänta ...

Med halfslutna ögon och händerna knutna öfver hjessan står hon och ser utåt nejden, der skuggorna blifva djupare, djupare, der sus, svall och buller dämpas mer och mer – hon afbidar gryningen, den långa dagen, den tunga ensamma framtiden.

* * *

EFTER UTREDNINGEN.

En ljuslätt ung student af de just nyss färdigbakade, den gladaste hvitmössa bland de glada ungdomar, hvilka vårtiden svärma om kring dagarne i ända på gator och torg, som i skaror ströfvat kring djurgården de ljusa men svala vårnätterna, sexat på Hasselbacken, sjungit bachanaliska, ungdomsyra visor kring Bellmansbysten och ätit sillfrukostar på centralstationen, gick med spänstiga steg nerför en af Malmskilnadsgatans gränder. Solen glänste så ljust mot bottenvåningarnes fönster, himmeln var så blå, så blå, der klingade rundt om på trottoirerna så många perlande muntra skratt, och idel glada ansigten gingo förbi, tyckte han. Åh det var skönt, det var härligt att lefva!

Han halfsprang nästan, hvisslade litet smått och slank, bäst det var, in i en mörk portgång, öfver hvilken det hängde en gammal, målad skomakar-skylt, gick öfver en smutsig, liten gård med en däst soptunna i midten och var i ett hopp uppför den vindiga skumma trappan i farstun, der hans far och hans gamle skomakare bodde. Han knackade hårdt på dörren. En trind, liten gumma öppnade. Han tyckte sig dunkelt igenkänna henne som skomakarens hustru, helsade, steg på, och svängande sin spatserkäpp litet sprättigt i luften, frågade han med en muntert klingande, sonor stämma:

»Skomakar Fredriksson är naturligtvis hemma?»

»Han är död.»

»Död!»

»Ja-a, vet inte herrn det? Det blir om onsdag jemt tre veckor, sedan han dog», svarades det dämpadt.

Studenten tog utan att sjelf märka det ett steg tillbaka. Det klack lätt till inom honom. Han erfor denna egna känsla, som alla dödsbud, hur aflägsna de än må vara, föra med sig, detta lätta skälfvande, som om en iskall hand med tunna, blodlösa fingrar oförmodadt vidrörde ens nacke, och med stora, förundrade ögon fixerade han gumman, som kutryggig och framåtböjd stod framför honom. Nu först observerade han, att hon var helt och hållet svartklädd. Hon hade på sig en gammal sliten svart yllekjol, ett svart lif med blanknötta, matfläckade ärmar och knappar, hvilkas hvita knappformer stucko fram genom den söndriga öfverklädnaden, samt öfver hufvudets bruna med qvittenkärnor slätade hårvalkar en gammal, gammalmodig duk af något svart crepe. Hennes mormorsaktiga, hopskrumpna ansigte med sin torra, urblekta, pergamentaktiga hud såg aftärdt, trött och lidande ut. En hel knippa med rynkor gick från näsroten upp mot den fårade pannan, stora påsar hade bildat sig under de rinnande ögonen, och de bleka läpparne darrade en smula konvulsiviskt, medan hon nervöst, oupphörligt gned sina små slappa, köttiga händer mot hvarandra.

»Jaså», började så studenten ånyo för att bryta pausens tryckande tysthet, »jaså, kors det hade jag icke den aflägsnaste aning om. Jag kom just för att köpa ett par skodon. Men kanske det fins några qvar, som passa.»

Han satte sig, och medan hon med den gamlas tanklösa, oroliga, förvirrade ifver gräfde bland kängorna i skoskåpet, tittade han sig ikring.

Han kände väl igen rummet – det låga rummet med sitt nerrökta tak, sin flugsmutsade panel och sina gamla slitna möbler. Moraklockan stod som vanligt rak och smal vid sidan af den gammalmodiga hvita salsskänken med sina snidade hörn, den skrangliga pinnsoffan med sina märken efter hufvud och fötter intog sin vanliga plats utefter långväggen, och öfver det hängde det gamla kuriösa kopparsticket, åt hvilket han skrattat många gånger inom sig, kopparsticket, hvilket förestälde frihetsgudinnan i färd med att sätta ett par lagerkransar på två hvitlockiga herrar med höga pannor, fadermördare och hvita halsdukar – Thiers och Gambetta. Fönsterrutorna, upptill täckta af de ej tillräckligt uppdragna blå och gulrandiga rullgardinerna voro trots det vackra vädret lätt immiga ner vid listerna, i följd af den våta kylan dernere på gården. Och i sjelfva rummet rådde denna fuktiga atmosfer, denna unket instängda luft, han kom ihåg från föregående tider, och icke en solsmula dröp in och belyste tapetens pjaskiga grå buketter, icke en solsmula, som kunde gifva det trånga rummet en ljusare, gladare ton.

Emellertid kom frun fram med flera par skodon, och medan han profvade frågade han så för att leda sig in i hennes tankegång:

»Det var väl en plötslig sjukdom som skomakar Fredrikson dog af? Jag vill minnas, att jag altid tyckte, att han såg ut att hafva en ovanligt stark konstitution.»

Gumman, som vid denna fråga måste hafva tyckt sig erhålla ett kärkommet tillfälle att tala ut, vände sig mot honom, och medan hon gång på gång strök handen öfver en kängas skinande läder, ordade hon vidt och bredt på äldre qvinnors vanliga, litet idislande vis i denna oåtergifliga röstnyans, som en oåterkallelig, dämpad, men likväl färsk sorg gifver.

»Såå till och med herrn kommer ihåg de, att han var stark af sig. Ja å de ä visst och sant också, för tidigt var han ute om mornarne, och mycket var klockan, när han la sig, så gammal han blef, och ändå var han aldrig trött, hur mycket han än stretat och knåpat me under dan. Ja herre Gud nog var han stark altid, klagade aldrig nånsin öfver hufvudvärk eller något sånt, men så var han då också kry som en nötkärna, ända tils i höstas, men si då var det rent slut. Då börja han hosta och hacka för jemnan, och frös gjorde han ibland, så det var en riktig ynk åt det. Ja han blef ordentligt krassliger, och så gick han här och hanka och hanka förstås och såg så blek ut i synen, att jag både bittida och sent sa till honom »Fredrikson du, du borde alt tala ve en doktor bara för att veta, hvad du ska ta in.» Men det var som att gjuta olja på elden, för si det ville han inte, prompt inte, fast han hvareviga dag som Gud gaf, blef skröpligare. – Så på juldagen skulle han gubevars spatsera ut till Djurgården för att höra en bekant pastor predika. Smällkalt var det nu ute, och ruskigt i kyrkan också. Han satt och frös, så han skälfde, och när han kom hem på eftermiddagen blef han så skral, att han fick lof att lägga sig mellan lakan, och på annandagen kunde vi icke gå till bror hans, som hade middag. Han hade väl förkylt sig, stackare, kan jag tro, och doktorn sa, att det var något åt magen.

Så låg han då hemma en månad in på nyåret, men skaffade sig sen en plats på Serafimerlasarettet för att få bättre skötsel förstås, och det fick han väl också, och det skulle kanske gått bra med altihop, om han icke haft till rumkamrat en bagare från söder, som hade feber. Och så snart städerskan kom in om mornarne och frågade dem, om de ville ha en liten brasa i kakelugnen, så sa Fredrikson naturligtvis att han va mycket tacksam, om hon ville elda lite, för si han frös ju beständigt, den arma syndaren, men då ropade bagarn altid, att de var så hett derinne som i helvete, och att man för Jesu pina skull icke skulle elda mer. Så fick salig Fredrikson ge efter, för han va altid beskedlig han, och ligga och hutla bäst han kunde i sin bädd, och på nätterna fick han sällan en blund i ögonen för bagarn der, han yrade nu och talade och skrek i sömnen, så det var alldeles fasligt åt det. Till sist kunde Fredrikson icke hålla ut me't längre, men lät forsla sej hem, fast han betalt sina stora pengar för månan ut.

Och herrn kan aldrig tro, nej herrn kan aldrig tro, säger jag, hur lycklig han var, när han kom hem igen till gamla rummena här, han fick riktigt tårarne i ögonen, och blef bättre af pur glädje. En månad bortåt låg han

ofvanpå, orkade tillochmed någon gång in i verkstaden, skar till litet och såg på hur Berglund arbetade, Berglund si herrn är gamla gesäln, som varit många herrans år hos Fredrikson och nu ibland arbetar lite för mej. Nå, jag var också glad, för jag trodde nu, att det värsta var öfverståndet, men en vacker dag då Fredrikson ritade derinne i verkstaden fick han kramp tappade både läderstycke och kritbit, och vi måste bära honom i säng, och då var han så klen och så usel, att han hviskade till mig: »Hanna du, nu är det visst slut med skomakeriet.» Och det var det också, för sen tacklade han Gud sig förbarma af, så det var rent rysligt att se det. Och ingenting kunde han äta, så jag sa många gånger till doktorn, att det är förskräckligt, att man ingenting kan äta, när man har råd till det, för jag tyckte nu, att han skulle kunna ordinera något, som kunde gifva honom aptiten igen. Men neej han bara skref dyrare och dyrare recepter. Men Fredrikson blef allt klenare, föll af så, att han såg ut som ett riktigt skelett, och i sista veckan i April dog han helt stilla en morgonstund, just som klockan der skulle till att bli sex, och det började bli dager härinne. –

Ja Gud ska veta, att det var en hård tid det der, och svårt är det att mista man sin, när man lefvat samman med honom i tjugosex år, men väl var det i alla fall, att han icke lemnade mig på bar backe, för det hade varit rysligt på gamla dar.»

Gumman hade talat med stigande afekt, medan hennes spruckna falsettstämma skälfde mer och mer. Nu teg hon, strök afvigsidan af handen öfver ögonen och började åter söka bland skodonen.

Han var upprörd, kände sig illa till mods, hade en förnimmelse, som taket skulle falla öfver honom och kände ett eget tryck öfver bröstet.

I ett ögonblick såg han med hallucinationens förvånande klarhet, hur den gamlas ensamma lif skulle gestalta sig för framtiden i de ensliga rummen, dygn på dygn med tröga, sakta försvinnande timmar, till dess också hon en dag fick slumra af, och de gamla möblerna, rummens småningom förvärfvade bohag, hvilka varit ramen för en lång, lång existens sorger och fröjder, för två menskolifs trygga, undangömda sammanlefnad, skulle spridas hit och dit, hamna här och der i andra kyffen, der luften som här var osund och qvaf, och taket tryckande lågt.

»Jaså», började han då, halft mekaniskt. »Jaså, ja så går det till här i verlden. Dumt var det i alla fall, att inga af de här skoplaggen skulle passa mig. Och det fins inga andra?»

»Nej, det är altihop. Utredningsmännen sa, att jag gerna kunde sälja den lilla slumpen under hand.»

»Men, det var sant», fortsatte han då, mera derför att han ville säga något öfverslätande, än för att han önskade det, »då frun har en gesäll så kunde ju han ta mått på ett par nya.»

»Nej», svarade hon då med ansigtet bortvändt medan hon åter satt in stöfletterna i sitt skåp, »nej några nya göra vi icke, di skulle bara bli sämre än dem Fredrikson sjelf förfärdigade, för si han hade ett märkvärdigt handlag den karlen. Det han gjorde blef icke sånt utländskt skokram, som nu står i fönstren och går sönder, bara man ska till att begagna det. Nej några nya göra vi icke, men min mans kunders gamla skodon, dem laga och halfsula vi, om så behöfs. På det viset får jag ju i händerna igen Fredriksons gamla skoarbeten.»

Studenten gick fram till henne, tryckte hennes hand till afsked, och skyndade raskt ner för den mörka trappan, öfver den mörka gården utför den mörka portgången. Men icke ens derute på gatan fick han genast igen sin uppslupna vårstämning. Det var alt bra fattigt och ruskigt i de der qvarteren. Rappningen hade här och der fallit af husväggarne, portarne voro smutsiga, fönsterrutorna här och hvar otvättade, grönaktiga. Och bra många bekymrade, trötta ansigten observerade han med ens, besynnerligt nästan blott trötta, utarmade drag. Framför en smutsig liten diversehandel slogos några snuskiga ungar i solkade paltor med märken efter naglar i gulbleka ansigten, och i ett fönster låg en halfklädd qvinna med stora blå ringar under ögonen och tittade ner. Vår student kände sig illa till mods, och ilade så fort som möjligt ner till Drottninggatan; der

kunde man kanske träffa någon kamrat och gå med honom in till Lagergrens för att dricka ett glas vermouth och dymedelst komma upp i humör igen. Han hade just en frivol historia om ett fruntimmer, som han gerna ville berätta, en ganska kostlig historia förresten.

Och ju närmare han kom Drottninggatans städade, gentila hus, dess belåtnare kände han sig igen. När han sen plötsligen fått helsa på sin vän Alméns täcka syster, då hon lifsglad och strålande i sin nya promenadkostym med blonder, spetsar, garneringar och fransar i en liten nätt oändlighet slank ut från ett konditori, glömde han i ett hurr både sin miss-stämning och orsaken dertill, och gick ner för Drottninggatan rak, leende, lorgnetterande damerna, hvilka gingo förbi, med en lyckligt sjelfbelåten min – den gladaste hvitmössa bland de glada, som vårtiden dagarne i ända svärma kring på gator och torg.

* * *

VÅR.

Han för sin del hade icke mycken tid att tänka eller se på henne. *Hon* hade fult upp lika mycket att göra, men det hann hon dock alltid, att vid tillfälle sända honom ett par vänliga ögonkast, att egna honom fristundernas tankar, älskliga, rara tankar, hvilka kanske icke så litet skulle hafva smickrat honom, om han kunnat läsa dem i hennes blick, hjertliga varma tankar, hvilka till och med ibland läto henne rodna litet smått sjelf.

När *han* gaf sina lektioner och makligt tillbakalutad i en gungstol pluggade matematiska lärosatser och Linnés system i små okunniga andraklass odågor, hvilka hade baklexa eller underbetyg, tänkte han förnämligast på, hur han skulle kunna förtjena penningar. Hans extra lärarlön förslog ej långt. Det var rasande dyrbart det der Stockholmslifvet, men trefligt – de fördömda kaféerna, teatrarne m. m. Han gaf ut aldeles för mycket. Jojo när frestelserna kommo var det icke så godt att stå emot. Han var icke gjord af trä, tvärtom, och så var han ung, och det är man, som klokt folk brukar anmärka, bara en gång på den här planeten.

När *hon* genomgick bundtar med dumma franska skrifningar eller ännu dummare krior, tänkte hon minsan ej på att skrapa i hop mera penningar. Nej bevars hennes ekonomi stod på ganska goda fötter. Hon var sparsam, märkte ej, att der var så förtvifladt mycket frestelser i verlden, och fast hon då och då hjelpte mor sin, när hennes enkepension sinade ut, hade hon oftast öfverskott, när månadens räkenskaper afslutades. Som sagt, när hon satt och ritade kråkor i mariginalerna på skolflickornas temaböcker, var hon absorberad af sitt arbete, och om det någon gång hände, att hennes tankar leddes på afvägar, skedde det vid ömma ställen i kriorna. Hon såg då upp ett ögonblick, tittade framför sig, liksom varsnade hon några bilder, men återgick snart till skrifböckerna, kallande sig sjelf en stor toka, och fortsatte med en trött, liten suck att korrigera, pligttroget korrigera, till dess qvällen kom.

Han och hon voro icke fästfolk, icke ens vänner. De kände hvarandra – icke att de talat så synnerligen mycket med hvarandra, fast de rätt ofta träffades i en gemensam väninnas familj, nej, men de voro ändock bekanta, förtroligt bekanta. Saken var den, att de bodde midt emot hvarandra i en af Stora Nygatans trånga, skumma gränder, och hela vintern hade de hvarenda dag sett hvarandra vid sina arbeten. De hade blickat öfver till hvarandra, när lamporna tändes, de hade varseblifvit skuggorna, hvilka aftecknade sig på de gammalmodiga grå rullgardinerna, och ofta, ganska ofta hade det samtidigt mörknat i bådas kamrar.

Så hade en sorts vänskap stiftats dem emellan utan många ord eller öfverenskommelser, och det hade förefallit dem båda helt naturligt, att deras stilla, likartade existenser alstrat förtrolighet dem emellan, en förtrolighet, hvilken tog sig uttryck i miner, blickar och tankar. Han tyckte nu egentligen, att hela historien var kostlig, och derför höll han i med att sända förälskade ögonkast ditöfver – det kittlade väl också hans

manliga stolthet, att han så der utan några ansträngningar, så der mirnix, dirnix gjort sig en eröfring, för det hade han naturligtvis gjort, det var han öfvertygad om. Hon var lycklig, derför att hon kunde få se öfver.

Så gick vintern steg för steg framåt. Det led på terminen. Vårtecknen började ankomma, och det hände icke så sällan, att de båda i gränden vid Nygatan hvar och en i sin stad satt och gjorde reflexioner öfver, huru länge de sista, smutsiga snöflockarne deruppe på de motstående husens takpannor skulle kunna hålla stånd mot solstrålarne – stort mer af naturförändringarne kunde de nu från sina rum icke se.

* * *

Men med vårens ankomst gick det långsamt, mycket långsamt, och det var många gånger så visst som en, att sangviniskt folk, hvilka en solskensdag tillropat hvarandra »nu, bror, nu ska du få se, att vi ha våren i faggorna», dagen derpå vaknade vid, att ett helt hvitt snöglopp hånande slog emot fönsterrutorna, under det den stackars termometern frös, så hans hvita ryggmärg kröp i hop.

Ändtligen smälte dock det sista snöfallets sparsamt qvarliggande flingor. Takrännornas istappar flöto i ljusa, soltindrande droppar ner på trottoirerna, stora is-flak tumlade om i vågorna, hvilka glänste i en ännu något kall indigofärg, men himlen blef så blå och klar, att de gamla godtrogna trädena i Kungsträdgården rätade på sina vissna, förfrusna grenar, medan sparfvarne i sitt sorglösa lättsinne redan ansågo sig hafva orsak att i tokroliga, små stumpar jubla öfver kommande solgass.

Men innan det bröt fram, det värmande solskenet, måste man först dras med vårslasket och vårregnet. Usch hvad det blef vått öfveralt på gator och torg, dyvått – ja utåt malmarne försvunno hela farlederna i moraslika träsk med tums höga lager lortig gyttja, så att det fordrades verkligt moraliskt mod att begifva sig ditut, och de arma syndarne, hvilka bodde derute, derute, dit stenläggningens välsignelse ännu icke nått, förspilde sin bästa arbetstid med att göra förtvinade ansatser och hopp i den smutsdränkta, våta jordmyllen.

Och så det öste ner sedan – åh förskräckligt – en tolf timmar på dagen ungefär. Regnet sqvalade mot gatstenarne, knallade mot rutorna, smälde mot cylinderhattarnes brätten och satte de stackars paraplylösa bronsgubbarne på våra torg under en värre stråldusch än någon föråldrad fängelsedirektör haft hjerta att gifva sin mest förhärdade deliqvent. Gatorna inbjödo sig att timra en Noaks ark, rännstensvattnet tänkte på öfversvämningar i historisk skala, och till råge på olyckan sken solen då och då fram ett ögonblick med ett skadegladt löje för att narra en att glömma sina galoscher i de innersta gömslena i tamburernas gråmålade galoschhyllor. Och bäst man då belåtet plirande mot solstrålarne hunnit några steg från sin port, lät verkställande direktören för solgasverket deruppe stänga alla ledningar och i stället taga tapparne ur de himmelska reservoirerna, och ner strömmade det igen, så man kunde blifva våt ända in på samvetet och ändock sitter det, efter hvad kompetent folk af egen erfarenhet försäkrat mig, mycket långt in.

Men trots dessa meteorologiska konstgrepp gick vårarbetet i tysthet framåt. Det spirade och jäste – safven började qvälla. Och Stockholmarne, hvilka märkte detta, började tänka på framtiden. Dagbladets välskrifna och instruktiva fjerde och femte sidor lästes och kommenterades vid kaffeborden. Fruarne foro dagligen ikring i omgifningarne för att lista till sig hvarandras sommarställen, och ändtligen lyckades det fru Anderson att i Waxholm hyra en liten utmärkt vacker bostad med sanitärt läge, utsigt åt en brödbod, och en förfriskande lukt af garfveri, hvilken i förening med den klara luften mellan husraderna skulle restaurera de af stadens dåliga atmosfer angripna lungorna.

Men hvad det är härligt på vägen ut till Waxholm, det observerar fru Anderson icke, der hon på akterdäcket sitter och pratar med en grannfru om bakterier, hvilka hon icke tror finnas på sitt nyhyrda landsställe i Waxholm, de der knipsluga, små odjuren, hvilka med den kallblodigaste följdriktighet undergräfva ens konstitution. Fru Anderson är, som ni vet, ett föreläsningsbesökande fruntimmer, som har vigtigare ting att tänka på än på omgifningarnes skönhet, men protokollssekreteraren deruppe på kommandobryggan, hvilken

hela vintern suttit och stirrat sig led på en gulrappad stenvägg, han märker det, han, och hans gamla hjerta fröjdas. Men så äro de också härliga, stränderna.

Grästapparne, hvilka titta fram mellan träden, glindra i sin våta, saftiga vårgrönska, de stupande bergshällarne skina och blänka i solen, ännu fuktade af strida störtskurar, och se ut som de blifvit polerade med putskalk, och björkarne stå sentimentala och hängfärdiga med nyutspruckna löf och spegla sina koketta, hvita stammar i böljorna. Öfveralt på sommarställena repareras och ordnas det. Det målas, fejas och putsas. Snäckorna läggas ut kring rabatterna, qvicksilfverkulorna ställas ut på ny öfverstrukna stöd, och ur rödfärgade båthus dragas familjernas rodbåtar ut i vattnet på slippertar med nytjärade kaflar – de hederliga, gamla roddbåtarne, hvilka förra sommaren hette Maria efter äldsta och nu heta Olga efter yngsta dottern i huset.

Våren är sommarnöjshyrningens tid.

Men också innanför stadens tullar växte lifvet och rörelsen med hvarje dag och i synnerhet ungdomen började röra på spelet. De mognande männen drogo klungvis ut till gärdet, för att som det i högtidligt tal heter nedlägga sin militäriska offergärd på fäderneslandets altare. Och kronvraken kommo på eftermiddagarne ut och helsade på sina mera patriotiska kamrater för att lära sig muta koporaler och spela vira och dricka cognac i tält.

Men också för en annan del af stadens hopp är denna period ödesdiger, för alla dem, hvilka länge gått med allvarsamma miner på sina ansigten, som det kommande abiturienter egnar och anstår. De hafva läst sig bleka, pluggat sig närsynta, anstält hoptals med gissningar öfver herrarnes i eklesiastik-departementet historiska favoritpersoner för att ändtligen en vacker qväll efter skrifning och examina helsas som välbestälda Minervas söner. Och ut springa, bäst det är, hela svärmar med skrikande, hurrande, hatt- och mösslösa ungdomar, hvilka galopperande, bärande hvarandra på armarne skuffa undan alla förbigående filistrar och kälkborgare, och det är en sådan qväll gudbevars alla andra, för att till sist med hvita mössor på hufvudena hissa hvarandra högt öfver mössbutiken ända upp till första våningens, fönster, der en andäktig morsgumma och hennes dito friarsaknande dotter sitta och sticka missionsstrumpor, utläggande parabeln om grandet och bjelken i ett dämpadt samspråks *andante religioso.*

Sedan får man också se de unga reseantiorerna hela våren, hvart man än vänder näsan. Liksom lefvande våremblemer skylta de på gatorna, och i synnerhet vräka de sig på kaféerna med benen herraktigt korslagda öfver hvarandra för att med de mest talande bevis ådagalägga, huru öfvervunnen den ståndpunkt är, då de måste ihågkomma det bekanta, drakoniska: »alt vistande på värdshus, krogar, biljarder m. m.» ...

Också den qvinliga ungdomen börjar visa starkare och starkare lifstecken. Tante Karin måste nu om också motvilligt släppa ut sina flickor, och i långa karavaner vandra de fram öfver gatorna, omsorgsfult bevakade af blodfattiga lärarinnors pincenez-försedda Argusögon.

Det är först och främst dessa massor af täcka små jäntungar, hvilka älska att leka »jägare och hund» i torget och hoppa hage i Berzeli-park. Dessa yra småttingar, hvilka rusa fram öfver sandfälten, så dammet i hvita moln yr upp i luften, och mängder af rutiga, randiga, spräckliga, blå, röda och gröna flickben i en kaotisk hvirfvelrörelse svänga om i vädret.

Vidare slynålderns snärtor, gängliga, flata och taniga flickor, hvilka snubla fram öfver gatorna, i obevakade ögonblick smutta in till *Oskar Berg* för att hängifva sig åt vilda utsväfningar i smörbakelser, så långt vekopenningarne förslå, och helst gå uppåt Drottninggatan, i hopp att möta herrarne från Gymnasium.

Nästa kategori är läsflickornas. När de gå på gatorna, tänka de på tillvarons intighet. De förakta skolpojkar och bry sig ej heller om annan flärd. Det är alvarligt sinnade flickor, hvilka ett helt år lefva i det beslutet att

icke blifva några vanliga dansdockor, flickor med känslor, hvilka sins emellan instifta s. k. vänskaper för lifvet och tatuera älskade lärarinnors namn på armarne, svärmiska ungmör, hvilkas späda hjertan helst i en mystisk glöd som doftande rökelse ville slå emot presten, hvilken konfirmerar dem.

Så komma ändtligen de fullvuxna damerna, hvilka naturligtvis ingenting hafva med skolorna att göra. De råkas om vårförmiddagarne i Kungsträdgården och gå der två och två och diskutera om moderna. De känna verlden, hafva varit med sin vinter och fått smak för löjtnanter. Som de studera konst utpeka de gerna för hvarandra de stockholmska boningshusen och säga hvarandra, i hvilken stil hvart och ett är uppbygdt, något som ingen annan dödlig varit så lycklig att kunna utröna.

Våren är den lyckliga, gröna ungdomens tid.

Men också de gamla älska våren, de gamla, hvilka hela vintern suttit inspärrade mellan fyra väggar och måste nöja sig med att se lifvet genom en reflektions-spegel. De kära gamla, de glädja sig åt de ljusa dagarne, hvilka komma och komma, de glädja sig åt solstrålarne, hvilka ystert dansa in genom rutorna, »göra skolgossar» på väggar och kakelugnar och smälta en varm dager öfver golfmattornas brokiga rutor. Och en vacker dag, då de se rätt många sommarrockar derute på gatan, gå också de ut, böjda gubbar och rynkiga gummor. Väl påpelsade vandra de steg för steg till någon af de stilla, fridfulla kyrkogårdarne, der gammalt folk sitter så skönt i fred, så lämpligen borta från stadens bullrande stoj under de åldriga trädens knotiga, löftyngda grenar. Der sitta de timtals på en bänk och njuta i vegetativ, barnslig glädje öfver att åter se ett stycke grön gräsmatta, med halfslutna ögon sitta de der, säga ibland några stillsamma ord till en rödhårig amma, som drar en liten skrikhals till baby i en korgvagn, låta solen sticka dem i nacken, och den sökande luften döfva deras gamla, värkande nerver och lulla i ro deras trötta tankar.

Våren är också de gamlas tid.

Och hem komma flyttfoglarne, och berätta oss, att palmerna icke gifva någon skugga mer, och en liten byting till svala sätter sig på fönsterbrädet hos min vän, som älskar Homeros och med sin sjuka kropps alla fibrer längtar efter djupblå himmelssträckor, gult solsken och vinfärgade arkipelager, sitter der och qvittrar om vågornas hexameterbrus i Sorrentos solskimrande bugt och om rosorna på Monte Pinccio, röda rosor, som glöda, qvittrar, så att slocknande blick får lif och ett ljust skär far öfver hektiska drag. Och min vän lemnar sin kammare och går ner till centraln blott för att se litet reslif – längre lär han ej komma, ty han är icke bland dem, lyckan gifvit något kreditiv. Der nere är lif och rörelse på perrong och i väntsalar. Med snälltåget söder ifrån kommer en hel skara flyttfoglar hem, de bröstsjuka, hvilka tillbragt sin vinter i södern och nu i gamla Sverige skola njuta sin sommar numro två.

Men der är också en annan svärm, som nu skall resa sin kos, framför allt till Carlsbad, för att kunna stå ut med nästa vinters härliga diät – alla dessa, hvilka ute rubriceras under den smickrande benämningen »Die dummen Schweden», hvilka punschen och supéerna göra till välsignelse för de tyska värdshusvärdarne.

Sedan vår man sett detta och en stund njutit af fakirens sjelfplågande fröjd, går han hem, fram tagas folianterna, och rundtikring ser han husens tak, långa enformiga sträckor af skrofliga takpannor och glatta zinkytor.

Våren är reslustens tid.

Och framåt går det dag för dag med vårtecknen. Våra ämbetsmän, hvilka ju måste bevara sina lifskrafter för kongl. majestät och kronans räkning, göra innan de gå upp till departementet, små afstickare till vattenbutiken i Karl XIII:s torg och dricka der sitt Biliner och Marienbadervatten. Köpmännen vandra ner till skeppsbron, för att se sina varor lossas af nyss anlända ångare, medan fjolårets schåare, hvilka nu åter dyka upp, lassaronmässigt sträcka sina lata lemmar öfver de uppstaplade kaffebalarne, och hamnbetjeningen

trippar ikring bland sjömännen från de lastande ångfartygen.

Skräddare, skomakare och andra små handtverkare sitta i skjortärmarne och arbeta vid öppnade fönster, och sömmerskorna derinne i gränderna, hvilka måst frysa ordentligt hela vintern, placera sig nu midt i solskenet och låta strålarne bryna bleka, färglösa kinder.

Inne på gårdarne, der okynniga, små trashankar spela med knappar, vefva positivhalarne upp sina minst spruckna och mest eggande dansmelodier och komma de svettande, lätt klädda flickorna på strykinrättningen att ett ögonblick lemna de fuktiga kläderna, de brännheta lona och de svedda yllefiltarnes fadda ånga för att helt hastigt och lustigt taga sig en sprittande sväng i porthvalfvet. – Husens fönster hvitkritas, och derinne i rummen, der dukar och klutar äro dragna öfver speglar och kronor, strö uppskörtade pigor kamfert på de upp och ner vända möblerna, medan pelsverken samlas för att sändas bort till förvaring under sommaren.

Sjuklingarne stoppa sina respiratorer i fickorna och begifva sig ut till Lindigöbro för att inandas frisk luft och smaka på laken. Hufvudstadens romantiska själar äta middag på Nacka, dricka kaffe med avec och tåga sedan till Nacka qvarnar. Der komma de vid punschbuteljerna i den rätta vårstämningen, fram dragas papper och pennor, och bleka, gulsigtiga, efemära vårblommor födas på de guldkantade annotationsbladen.

Grosshandlarfrun i första våningen åker ut till Belvederen, och hattstoferaren i fjerde låter sin hustru på lördagsqvällen packa in pannkakor och hårdkokta ägg i en korg i och för en lustfärd till Vaxholm på söndagen. Han ville också gerna hafva sin vän, museivaktmästaren, hvilken bor i samma förstu, med sig, men denne, som icke tycker om att trängas bland plebs, njuter sin vår på Klara kyrkogård, halfsofvande öfver en öresbroschyr om »kapital och arbete», medan kyrkklockornas glada kling klang i breda tonvågor fara genom den genomskinliga luften, och hopar af sondagsklädt folk gjuta ut sig ur öppnade kyrkportaler och par om par strömma fram mellan gräsmattornas stråltråds-staket.

Förlofningar eklateras i stora knippor. Hela Norrbro fylles af lyckliga par, hvilka profgå och göra förtviflade ansträngningar för att se vana och stadiga ut. Och alla de, hvilka ej hunnit så långt i riktning mot det heliga äktenskapet, hafva fullt upp att göra med *flirtation*. Det finnes ingen tid på året, under hvilken en ung man och en ung dam så ofta råkas *à propos* på konstutställningarne, och så ofta träffas *händelsevis* i en spårvagn som på våren. Du kan se hopar af glada ungdomar, hvilka med bevingade steg ila till rendezvouser. Se bara på alla de der, hvilka gå och törna emot aktningsvärda, förbigående krutgubbar, omedvetet röra läpparne, och när de komma till ett visst hus plötsligen tvärstanna, snegla uppåt och ikring sig, för att bäst det är skjuta in i porten som en pil och springa uppför trapporna med tre steg i sender.

Våren är lustfärdernas och rendezvousernas tid.

Så en pingstmiddag är alt i ordning, och våren firar sin culmen. Solen glänser så varmt öfver Stockholm, att det är en riktig fröjd åt det, och himlen, mot hvilken lätta, grå rökslingor orma sig upp, hvälfver sig så varm och klar öfver skimrande tak och skinande spiror, att man med bästa vilja i verlden ej kan stanna i sitt rum.

På Gustaf Adolfs torg kommer paraden med klingande spel, lysande bajonetter och glänsande sabeltaljor. Stort folk, litet folk, tjockt folk och magert folk trängas. Sprättarne beundra gubben Sotos eleganta, nya vårbyxor, fröknar med eleganta vårkostymer, finfjuniga, skära kinder och friska, kysstäcka munnar vandra förbi, medan de Bædeckerbärande, Stanleyhattförsedda, engelsmännen, hvilka stå på Rydbergs trappor och se framåt slottet, mumla något, som stöter på »very beautiful».

Och på eftermiddagen skola alla, hvilka hafva ben, ut till Djurgården. Spårvagnarne rassla fram, tungt lastade, rappa droskor med bokhållare och deras flickor spränga af, så dammet ryker om hjulekrarna, och ekipager i långa banor med kuskar i nya livreer på bockarne göra »lilla och stora» promenaden, medan

blaserade damer sitta lutade på sätenas schagg, fixera hvarandra och insupa med vidgade näsborrar och trängtande lungor doften af vår från skog och sjö och den friska luften, som fläktar bland de nyutspruckna träden.

I backarne ligga kotteri vid kotteri bland smutsiga tidningsbitar, äggskal och tömda ölbuteljer. Norrbaggar promenera af och an med sina från spislar och symaskiner hemtade damer, och här och hvar gå grofläppade fruntimmer af en viss klass och kasta djerfva, utmanande ögonkast ikring sig.

På slätten slåss mossiö Kasper som vanligt med stackars Hin håle och kastar som vanligt såplödder öfver de nyfikna pojkar de sluskiga, osäkra karlar och de magra qvinfolk, hvilka utgöra hans auditorium. Inne i tivoli stå täta, täta skockar och se på, hur den lytta gymnasten på armarne svänger rundt kring sitt trapez, och aldrig applåderas och skrattas det högljuddare än när clownen slår sig och i konstlad smärta förvrider sitt hvitsminkade ansigte – stackars clown, men rundtikring dånar det af vigterna, hvilka bullrande fara upp för kraftmätarnes höga gradskifvor, af dansande fötters klumpiga skrap mot dansbanan, af de smällande skotten, med hvilka vigtiga söndagsskyttar träffa det ädla papprödskinnet midt i hans oförvägna, blekansigtshatande, prarireälskande mohikanhjerta.

Alra lifligast är det dock derinne på Hasselbacken. Hvarenda fläck är fyld af pratande, drickande, skrattande menniskor ur stadens alla samhällsklasser, hvilka jubla öfver kommande sommarvärme. Musiken spelar och kyparne, hvilka ännu för ett par veckor sedan sysslolösa stodo och sågo melankoliska ut vid diskarne, springa nu af och an med brickor, brickor i oändlighet, och stoppa oaflåtligt drickspenningar i djupa byxfickor med denna oefterhärmliga, superbt nonchalanta kypargest, hvilken förekommer oinvigda som yrkets frimurartecken.

Våren är härlig, härlig, är Stockholms gyllene tid.

* * *

Men också dit in, dit in till den mörka gränden vid Nygatan hade våren kommit, fast man der ej kunde se just mer än en blå himmelsfyrkant af den. Det blef alt ljusare derinne i kamrarne, hjertana blefvo lättare, och de två stretade med dubbel fart med sina arbeten, medan deras tankar dröjde vid de snart anträdande ferierna. Också på deras dörrar hade denna pingstdag klappat för att inbjuda dem till fest i det fria – en ensam solstråle hade till och med glidit in mellan byggningarne och gjort sitt för att förgylla upp de gamla, grå husväggarne – men det var blott han, som kunde hörsamma vårens uppmaning. Hon hade ett öfversättningsarbete för en följetong, hvilket icke kunde försummas, och med en resignerad suck satt hon hela eftermiddagen och knåpade med penna och lexikon. Han deremot hade redan tidigt gått ut med en portör på ryggen för att i sällskap med några intresserade af sina elever göra en exkursion. Och hela dagen hade han luffat ikring i skog och mark, öfver höjder och backar, vidgat lungorna och bland knoppande örter sökt feja af sig alt det skoldam, som under vintern samlat sig kring hans person. Åh, det var en njutning, att få ströfva ikring på måfå härs och tvärs, att hitta de fina små nunneörterna i sin fuktiga mossa, att gå öfver ängar, der vårlök och gullvifvor lyste i gult, att derinne i de friska, gömda, sänka skogsdjupen, der fjolårets blekbruna, vissnade löf ännu lågo qvar i tjocka, unkna bunkar, döda och torra, plocka de nyutslagna hvitsipporna och bryta sammetslena sälghängen.

Derefter åt han middag på Hasselbacken i sällskap med några kolleger, besökte varietén och kom vid niotiden med en bukett vårblommor i handen i det muntraste, uppsluppnaste pojklynne hem till sig. När han väl kommit i ordning, fått nattrocken på sig och tagit pipan från väggen, kom han af en händelse att se tvärs öfver. Midt emot satt som vanligt hans granne vid sitt öppnade fönster, träget sysslande med sitt arbete. Han såg hennes fina hufvud nerböjdt öfver skrifningen, såg det blonda hårfästet, början af den bleka, hvita pannan och hennes hand, som lät pennan raskt raspa fram öfver papperet. Hon såg så täck ut, der hon satt,

tyckte han, och en oemotståndlig lust att på något vis ådraga sig hennes uppmärksamhet kom öfver honom. Men hon fortfor att skrifva utan att blicka upp. Hvad skulle han då göra? Han fick en fix idé, att han prompt ville se hennes anlete, ehuru han ganska väl visste, att hennes underansigte var fult och groft. Så tog han med en gång tag i buketten, ledd af en plötslig ingifvelse, och innan han hunnit öfvertänka, hvad han gjorde, hade han redan slungat den öfver till henne. Störd af bullret sprang hon upp med ett lätt skrik, tog förbluffad buketten i handen, tittade så ut och märkte honom, som stod och smålog i sitt fönster. Då böjde hon svagt på hufvudet, rodnade häftigt och gick med buketten i handen inåt rummet, så han icke längre kunde se henne.

Men der stannade hon stilla på en punkt, aldeles stilla utan att röra sig ur fläcken och stirrade oaflåtligt på buketten. Hon tyckte, att hon kände, hur en mängd små varma bäckar qvälde och qvälde i hennes bröst, qvälde sakta, ouphörligt, sakta, till dess de flöto samman i en enda stor och stark blodström, som brännnande rann genom hela hennes kropp. Och hon log samtidigt med att tårar darrade i ögonhåren, log och sträckte ut armarne, som ville hon trycka någon till sig. Hon såg sig ikring i rummet, andades djupt och tyckte, att det med ens blifvit så förunderligt högt i taket.

Men herrn tvärs öfver ångrade först sitt obetänksamma streck, men tänkte sedan på, huru han skulle slå bort det, nästa gång de träffades, med att säga henne, att han kastade blommorna till henne i en ren botanisk entusiasm. Men detta lugnade han sitt samvete, tände på sin pipa, lade sig i gungstolen och bolmade af alla krafter, medan han tänkte på det som sysslolösa, unga karlhjernor vanligtvis tänka på – fruntimmerna, och han såg för sig en hisklig hop damgestalter. Der var blå ögon, svarta ögon, pigga uppnäsor och skära örsnibbar, ja till och med hvitpudrade halsar, sådana han sett på varietén i qväll. Och medan han gungade och rökte, försänkt i de lifsgladaste vårtankar, smågnolade han utan att tänka derpå om och om igen en visstrof, som skolpojkarne sjungit, när de som bäst tumlade om på gräsvallarne:

Gagéa lutéa
Primúla verís
När barnen ä lea
Så ska de ha ris.

* * *

HEDERSMÄN.

En lördagsmiddag på en ångbåt, som för fult ångtryck ilar utåt skärgården. – Det är lifligt ombord. Öfveralt vimlar det af folk, som trängs och svettas, icke en sittplats står ledig, men så är också dagen varm och vacker, sommarvarm och klar, och vädret sådant, att till och med den mest inbitna Stockholmare, hvilken formligen är förälskad i trottoirer och rännstenar, drar en liten suck af belåtenhet, då han får vända sin kära hemstad ryggen och lemna dess solstekta gator, dess skugglösa torg och dess tunga af asfaltrök inpyrda atmosfer åt sitt öde.

Beslutsamt kastar han sin plaid på armen, stiger käckt upp på landgången och känner sig i sitt innersta hjerta rätt nöjd öfver, att han ändock har någon att helsa på, att några af hans vänner och bekanta i alla fall »varit så tokiga att hyra sig sommarnöjen.» Men hans vänner och bekanta sjelfva, hvilka annars hela veckan äro fastnaglade vid pulpet och disk, vid skrifbord och inlagor ända till sextiden på eftermiddagarne, slita sig en sådan middag lösa och begifva sig med fylda buteljkorgar, med fickorna utspärrade af lånbibliotekslektyr och med samvetsgrant uträttade, öfverkorsade promemorier i plånböckerna till sina respektiva familjer för att i all sköns mak och treflighet njuta af landtlifvets dolce far niente ända till söndagsqvällen, men då är det också slut med härligheten, ty se’n börjar arbetsveckan, se’n kommer »blaue Montag».

Båten är altså fullpackad med folk. I fören spelar en halfsluskig musikant på cittra för några söndagsherrar, hvilka tagit sig bondpermission. På mellandäcket halfsofva ett par hemfarande bönder, och i rökhytten

bolma politicerande, samhällsförbättrande grosshandlare af alla krafter, medan kungl. majestät och kronans trogna embetsmän med de oumbärliga portföljerna på sina böjliga knän och binoklar på sina värdiga byråkratnäsor från kommandobryggan iakttaga förbiseglande kuttrar.

Tätast är det dock under akterdäckets skuggande soltält, ty der sitta alla fruar, som i dag varit inne och gjort uppköp; de sitta der i sommarhattar och halfhandskar, småprata, bläddra vårdslöst i engelska gouvernantsromaner och göra i tankarne förbittrade öfverslag öfver sina väninnors toiletter. –

Och vidare går fartyget med stampande maskin, medan lätta rökhvirflar i gråa slingor ringla utur skorstenspipan, vidare förbi grönklädda holmar och trädbevuxet fastland, der topparne tyckas röra vid den helblå sommarhimmeln, förbi täckt inbäddade sommarställen, bygda i den älskade nationelt svenska ladustilen, förbi kala klippor med röda stugor och grönmålade förstuqvistar, förbi lummiga strandpartier med nakna, skinande ryggar öfver långgrund sandbotten, med botaniserande pojkar i gräset och lustfarande sällskaper på backen.

Vid are och vidare ilar ångbåten, vidare och vidare, medan der rundt ikring den af solrök rätt töckniga luften skymta glänsande, solglittrande fjärdar med tusentals lekfulla små böljbarn, hvilka brottas i ystert gnabb, framskjutande näs med underliga, klockbehängda, hinduiska pagoder längst ut på uddarne – romantiska kryddkrämares arkitektoniska utsväfningar, – stenlagda kajer, trampade af damer, hvilka med koketta simdrägter på armarna klifva in i ett badhus med grekiska citater ur Pindaros utanpå, ett badhus, som blifvit uppbygdt af en man, hvilken från sin spädaste ungdom stått och mätt ut madapolam, och snäva, grunda kanaler, hvilkas vatten skiftar i gult, kanaler med albekransade stränder och ankor, som snattrande gräfva utanför knöliga trärötter bland sjöbottens rödgula, lungsura sandskärfvor.

Då och då saktas maskinen, och ångbåten stannar vid en brygga, der en gammal aktuarie njuter af sin semester öfver Allehandas spalter, en puttrande köksa med armarna i sidan väntar på kött från Frögren, och en studenträkel, som egentligen skulle informera en gänglig pojklymmel, står och tager sjelf information af ett par damer i ljusa, lätta sommarklädningar med schäferhattar öfver de blonda hufvudena. – Så stoppas det, en fru hoppar ner på bryggan, passagerarne höra, hvad Mamma säger till lilla Kalle, Kalle, som sitter och metar i en nytjärad eka med benen dinglande öfver tofterna, höra också, hvad lilla Kalle svarar Mamma, och vips är fartyget åter i gång, och stället försvinner småningom ur de spanandes synkrets. –

Nere i den eljes tomma matsalongen sitta två herrar och prata med ångande kaffekoppar och halffylda likörglas framför sig. De hafva nyss slutat sin middag, och de samvetsgrant tömda buteljerna, hvilka uppasserskan just lyfter bort från bordet, hafva lemnat ett rödlätt skär efter sig på herrarnes ansigten, kring hvilka de fladdrande rökmolnen från de blossande cigarrerna sprida sitt blågråa töcken.

Den yngre af dem är en medelålders man med en stel, afmätt hållning, ett stelt stereotypt ansigte och ett stelt klotaktigt, framtill kalt representativhufvud; och det ängsligt sökta, puritanska i hela hans person stärkes ytterligare genom den mörka, omsorgsfult knäpta svarta bonjouren, och genom den onaturligt orörliga, tunga hvila, i hvilken alla hans lemmar sväfva. Sjelfva anletet är också det orörligt; blekt, dödt, påminner det om en gipsmask, och de ljusa, långa mustacherna dölja det enda minspel, som synes i hans ansigte, en spasmodisk muskelrörelse kring de fibrösa läpparne. Men denna konvulsiviska ryckning är egendomlig, den låter en tänka på det gamla ordstäfvet om det lugna vattnet, der de stora fiskarne gå, låter en ana, att der röra sig mera sjudande lidelser bak det glatta, välstärkta skjortbröstet än man vid första ögonkastet tror.

Den andre mannen halfligger på soffan i en vårdslös ställning med den långa öfverkroppen vräkigt bakåtlutad. Hans ansigte är vanligare. Han har den aldagliga, moderna silenens råa fysionomi. Han har rödbrusiga, pussiga kinder, fnasslig näsa, röda polisånger och röda mustacher öfver läppar, hvilka äro utböjda, svällande och tjocka, som en mulatts.

De båda herrarnas samtal har farit hit och dit, det har rört sig om ditt och datt, om Anderson, Petterson och Lundström, och det har, som man kunnat vänta af den stele, hvilken hela tiden hållit sig så mycket som möjligt på sin kant, förts återhållet, förnämt med karga trögt framsagda repliker, men af hans sidoman åter med en viss ordrik, jovialiskt öppen cynism. Nu ser det ut, som vore det i aftynande. Korta frågor och tvära svar dimpa med långa mellanrum ner genom röken, – dåsigheten efter middagen har infunnit sig. Maten smältes, medan ångbåten ilar framåt, oafbrutet framåt, och slamret från köket innanför beständigt rasslar in emot herrarnes örhinnor.

Så tager den rödbrusige till ordet, i det han häller en ny cognac i sin väns glas; och för att utspinna en ny samtalstråd säger han:

»Jaså, baron har kunnat så der utan vidare desertera från landtbruk och hela tutten.»

»Ja, hvad skulle jag göra, herr major? Jag hade angelägna ärenden att uträtta i Stockholm och när jag redan var der, måste jag ut och lufta på mig litet.»

»Naturligtvis! Säger ingenting om det. Gamla fidekomisset reder sig nog fan, brukade min vän Ulf i lifstiden säga om sitt kaptensboställe, ha ... ha ... ha ... – Men nu en annan sak tillåt mig fråga, hur mår er lilla fru. Det är nu många herrans år, se'n jag såg henne.

»Tackar! Hon befinner sig väl. Litet nervös brukar hon nu alltid vara, men eljes är hon som sagdt ganska kry. Och er egen?»

»Jo tack! Hon ligger i Lysekil och badar i sommar.»

En paus uppstår. Baronen stirrar slött framför sig; ångbåtspipan hvisslar, och major Hjelm reser sig upp, ser ut genom fönstret och utbrister raskt:

»Min själ och salighet, ser jag icke redan Björkviks brygga derborta. Så går tiden undan i trefligt sällskap. Men hvad vill det här nu säga! Björkvik är ju sista stationen på vägen. Herre Gud, baron skall då till samma ställe som jag, icke sant?»

Under det majoren med sin vanliga skorrande röst yttrade detta, hade baronens ansigte blifvit om möjligt ännu blekare, partierna mellan ögonen och öronen formligen glänste i en matt hvithet, och det ryckte osedvanligt häftigt i hans mungipor. »Jo, jo», stammade han, i det han i sin förbittring tryckte de långa, hvassa naglarna in i händernas slappa kött, »ja, ja visst, jag ska' – jag ska' på besök här.»

Majoren, som märkte hans förvirring, såg ett ögonblick förbluffadt på honom, sprang så upp, tog i häpenheten två toner af en glad visstump, liksom om han inom sig funnit nyckeln till gåtan, teg derpå strax igen och började ifrigt slå om sig sin vida, blåa kappa, medan han då och då under lugg förstulet betraktade baronen, hvilken tafatt vande sig om och låtsade justera sin halsduk framför en spegel.

Så gingo båda herrarne upp på däck, utan att yttra ett ord gingo de af båten och skildes vid bryggan. Baronen förde sin hand till hattbrättet och ville raskt aflägsna sig, men majoren tog hans hand i sin, tryckte den varmt och, i det han sökte taga en så cordial min som möjligt på sitt ansigte, sade han med en stämma, hvilken trots sin konstlade flegma, lätt tangerade skrattet, att han önskade, att de snart skulle råkas.

Baronen nickade jakande med tänderna hårdt sammanbitna och halfsprang uppför en backe, till dess han kom till en låg, grönmålad trädgårdsgrind, der en qvinna och en femårig gosse stodo och väntade.

Qvinnan var lång och smärt, hade ett vackert ehuru något medtaget ansigte med bruna, simmande ögon, hvilka tindrade i en våt glans, och ett egendomligt, halft spotskt, halft eggande leende kring de tunna

läpparne. Gossen liknade påfallande baronen. –

Majoren deremot gjorde sig ingen öfverdrifven brådska. Han gick sakta, steg för steg framåt, småsjöng leende på katalog-arian ur Don Juan och mumlade just i vägkröken för sig sjelf:

»Jaså, gunstig herrn ä' den der baronen, som lilla Edla talade om, han, som också ...»

Så försvann baronen bakom ett skogsutsprång. –

* * *

En tredje person hade samtidigt med dessa två gått af Björkviks brygga, en gammal pensionerad revisor, som kommit ut för att besöka en annan hedersman af samma skrot och korn, en gammal f. d. fabrikör, hvilken här för sommaren hyrt en fiskarstuga för sig och sin enda dotter.

Här lefde sålunda dessa två, – far och dotter – på tu man hand, stilla för sig sjelfva, som de gjort, alt sedan flickans mor dött, lefde här tyst, ensligt och tillbakadraget utan att en tilldragelse inträffade, som bragte dem ur deras vanliga tankar, ur deras vanliga sysslor, utan att en händelse skedde, hvilken lät en dag framträda skarpare för minnet än någon annan. Och den ena stillsamma dagen lade sina lugnt försvinnande timmar till den andra, och det blef afton och det blef morgon vecka ut och vecka in, utan att någon af de tu önskade sig bort från detta ensliga lifs enformiga men fridfulla ro.

De trifdes här båda. Den gamle mannen var trött, trött och utarbetad af tunga års oafbrutna slit. Sorg och sjukdom hade kommit och gjort sitt till för att bräcka hans mannakraft – nu var han blott en gubbe, som bäst fann sig i ett dåsigt, händelselöst dagdrifveris vegetativa lugn, och han kunde timtals sitta på bryggan med ett metspö i handen och omvexlande se på sina stöfvelstroppar och löjstimmen, hvilka glänste i vattenbrynet. Sinsemellan lika som kulor på ett radband försvunno hans dagar; han åt frukost och fiskade, sof förmiddag, åt middag och fiskade, sof eftermiddag, åt qväll och lade sig åter att sofva för att nästa dag göra samma saker om igen. –

Den unga flickan längtade ej heller bort – åtminstone ej i hvardagslag. Ensligheten hade hon fått vänja sig vid, alt sedan hon var liten. Nu var hon sexton år gammal, men så långt hon kunde minnas tillbaka, såg hon altjemt för sig en enda bild af sig sjelf, hur hon satt ensam, ständigt ensam i en vrå, och nu förekom det henne, att hon vuxit upp och blifvit stor på ett säreget sätt, aldeles för sig på ett enda ställe, ungefär som en sällsynt ört genom en underbar skickelse skjuter upp och frodas på en aflägsen, förbisedd punkt i ett orangeri.

Hon hade aldrig gått i någon större skola; de små skolkunskaper, hon besatt hade lektionsvis bibringats henne – hennes far hade aldrig velat släppa henne ifrån sig. Hon var alt för honom, han ville vara alt för henne. Derför hade han också sökt att tjenstgöra hos henne i alla upptänkbara befattningar. Han hade vaggat och senare pratat henne i sömn, som det en ömsint barnjungfru egnar och anstår, och han hade stojat och gjort upptåg med henne som en lekkamrat af det hängifna, pudeltrofasta slag, man får leta efter, en lekkamrat, som hon kunnat tufsa om med, så mycket hon velat, om det fallit henne in att vara odygdig, men någon sådan okynnighetslust kom aldrig öfver henne; hon bevarade städse sitt eftergifvande, stillsamma, litet våpiga naturell.

Nu hade hon gått och läst, men man hade det oaktadt svårt att betrakta henne som en fullvuxen dam. Hennes kroppsbyggnad var spinkig och bräcklig, lemmarne späda och outvecklade, och hennes fina ansigte hade ännu något barnsligt, oerfaret öfver sig, som frestade en att tilltala och smeka henne, som vore hon högst en tretton år gammal, men tillika något tärdt, sjukligt, convalescentartadt, som dref en att tala saktare och röra sig tystare när man såg henne sitta framför sig och spana utåt rymden med sina själfulla, frågande ögon.

Öppnade hon då sin mun till svar och besvarade ens ord med sin mjuka, beslöjade stämma, hände det icke så sällan, att man måste draga på mun åt det gammalförståndigt snusförnuftiga i hennes anmärkningar. Då stannade hon med ens, såg ännu mera frågande på en; en fin rodnad for öfver den bleka, hvita huden, och det fattades föga att ett par tårar började darra i de svarta ögonhåren. Hennes känsliga, ytterst sensitiva sinne kunde icke förstå, att det låg något obegripligt komiskt, skrattretande i kontrasten mellan de gammaldags åsigter och ordvändningar, hon inympat från fadern, och de skälfvande barnläppar, hvilka uttalade dem.

Hennes rum hade varit hela hennes verld, der hade hon lefvat, der hade hon grubblat och tänkt, grubblat och drömt, drömt blidt, obestämdt och monotont, som man gör, när man ej känner lifvet och ej heller genom läsning kunnat förvärfva sig någon eldfängd näring åt ett fantasilif, som än stod i grodd.

Hon hade läst så litet, och när hon band samman detta med de små erfarenheter, hon gjort, med de förflugna yttranden hon mot faderns vilja fångat i flykten, fick hon en besynnerlig, oklar uppfattning af lifvet, en uppfattning, som påminde om den föreställning en vandrare kan göra sig om ett landtskap, som svept i dimhöljdt töcken är utbredt framför honom. –

När hon så gaf sig till att fantisera om detta lif hon åtrådde utan att känna, alt det der böljande, myckna som fans utom henne, farligt och härligt, snärjande och lockande, ack så lockande, kom hon just icke långt. Altid före kom det henne som hennes stackars tankar, ovana att flyga, vingbrutna flaxade hit och dit, och hon kunde icke neka, att det kändes rätt ljuft att helt beskedligt komma åter till sin lugna vrå i soffhörnet med hushållsbokens additioner framför sig på sybordet, att det var rätt skönt att helt kälkborgerligt återfinna sig sjelf i verkligheten, den rama, prosaiska verkligheten, sådan hon kände den, lidelsefri, lugn och molnlös.

Det var blott då och då, när hennes blod rann häftigare i ådrorna, när det brände inom henne, brände hett ända ut i fingerspetsarna som en starkare längtan kom öfver henne, som eggande, reslystna tankar drefvo henne utur den enformighet, den pinande enformighet, i hvilken hon lefde. Och ut flög hon då med upptäcktslystna tankar på måfå ut, utan att rätt veta, hvart hon ville, utan att klart inse mer än ett, att hon trånade, trånade och längtade i hvarje fiber efter någon, efter något, hon visste icke hvem, hon visste icke hvad. Men ej heller sådana stunder höll luftslottens sköra virke länge stånd. Snart, sjönk hennes inbillnings lysande Fata Morgana samman till ruiner och bäst det var, flöto drömbilderna helt snöpligt ihop till hennes sofkammares eviga, fyra väggar. Glansen gick, doftet svann, sången gick, och i trött modlöshet slöt hon tunga ögonlock, önskande, att alla de skiftande drömmar och tankar, hvilka i vexlande ebb och flod rörde sig i hennes håg, skulle smälta samman och blifva till en mäktig, en stark ström som kunde bära henne, som en sagans fjäderhamn bära henne, blundande och skälfvande i lycksalig väntan till fjerran, fjerran aflägsna rymder. –

Till dessa två hade gamla revisorn kommit, och ett sådant afbrott i deras stilla existens hade gjort eftermiddagen helt festlig. Nu sutto gubbarne inne i fabrikörns rum och spelade whist à deux, då och då smuttande ur toddyglasen bredvid sig, men Ada – så hette den unga flickan – satt på gungbrädet utanför fönstret och sydde.

Qvällen var härlig, en af dessa äkta, ljumma juliqvällar, då tusende dofter stiga berusande upp från skog, mark och sjö, då rödvioletta molnpar sakta glida öfver blånadt himlafäste, och fullriggade speljakter som stora, simmande svanor segla öfver den färgskiftande af lätta vindkårar krusade vattenytan. Det fläktar varmt. Solen har gått ner, men ännu glöder och brinner det derborta vid horisonten i ockra och orange öfver skogstopparna på andra sidan vattnet. Hela fjärden darrar i små krusiga, dallrande vågor. I kungsådern dyka strömmingsskötarne upp och ner, svajande böja sig vass-stänglarna mot sjöytan, och klunkande i stillnadt svall slå böljorna upp mot bryggan, der ett par fisktrummor stå tomma och vänta på sitt silfverglänsande innehåll. –

Ada har låtit arbetet sjunka ner i sitt knä, hon känner sig så eget vek till mods, och hennes blå ögon se drömmande utåt sjön.

Båda gubbarnes prat tränger ut till hennes öron, hon hör deras stämmor, och hon lyssnar till deras ord i början tankspridt, maskinmässigt, sedan mer och mer uppmärksamt, ängsligt följande hvarje stafvelse,

Revisorn börjar:

»Jag såg major Hjelm och en annan gentil herre på bryggan här.»

»Jaså! Då var väl den andra baron Stjernklo, kan jag tro.»

»Jaha, mycket sant! Stjernklo var det, fast jag icke kände igen karlen, då jag såg honom. Sjernklo den store possessionaten och riksdagsmannen – ... Ruter är trumf. Den här gången är det jag, som blir slagen på fingrarne, ska' jag säga, bara hackor har bror gifvit mig.»

En paus! Korten glida raspande öfver bordsytan. En stund förgår under tystnad. Så tager revisorn åter upp samtalstråden:

»Hvad kunna sådana der högdjur vilja här ute?»

»Högdjur, sa' du, ja visst ja! Snygga pojkar, båda två! Kjoltygshistorier, förstås!»

»Ah, hvad säger bror Jönsson, fruntimmersaffärer, men di ä' ju gifta båda två.»

»Gifta, ja gudbevars! Men inte bete de gökarne sig, som de vore det. Kapten på ångbåten har berättat mig hela historien.»

»Ja, hvad majoren beträffar, så ... han har då alltid varit ett svin trots ordnar och stass, men den andra, baronen, riksdagsmannen, åh, det låter otroligt.»

»Ja det ä' nog möjligt», fortfor fabrikören med småborgarens litet bornerade men rättsinta och uppriktiga indignation, »det ä' nog möjligt, att det förefaller underligt, men sant ä' det i alla fall. Hon lär ha' varit kammarjungfru hos hans baronessa. Nu bygger han henne en gentil villa härute. Du kan icke tänka dig, hvad det för Adas skull harmade mig att se de der två slinkorna gå här ikring, men jag har också undvikit dem så samvetsgrant som möjligt. – Fina damer ska' jag säga, och så ä' di gudbevars väckta också och lipa och åbäka sig, så fort de få tag i någon af de der ohängda kolportörlymlarne, hvilka stryka ikring härute. Schoddy den fina verlden, bror, bara schoddy! Du ska' ge!»

»Ja sådant är äktenskapet nu för tiden – tag af, kära bror!»

Så leddes samtalet in i en annan fåra, men Ada, som under samtalets gång suttit andlöst stilla, som fastkedjad vid bänken med centnertunga vigter utan att ega kraft att resa sig och undfly dessa ord, hvilka i sin brutala, sylhvassa skärpa voro så motsatta, så oförenliga med hela den fridfulla stämning, i hvilken aftonens okränkta stillhet försatt henne, reste sig nu sakta och försigtigt.

Hon hade blifvit blek i ansigtet, hon tryckte händerna varligt mot bröstet, som hon känt några blodkärl springa derinne, och med ögonen fästa på marken skred hon långsamt in till sig.

Men när hon kom dit in, satte hon sig vid fönstret, lutade hufvudet mot sina händer och grät. Ett oändligt vemod hade kommit öfver henne, ett sådant, som inga tårar lisa, en tungsinthet af ett slag, som endast det hjerta kan känna, hvars ungdoms-skäraste förhoppningar, hvilka förut sorglöst kretsat på drömmarnes alla sollysta kosor, plötsligen mist sina skira fjärilsvingar, och döda och tunga hamnat på en sopbacke.

Några minuters erfarenhet hade gjort henne gammal, gammal och klok, sådan som verlden vill hafva en. Det var första gången i hennes lif, som det dåliga, det stygga i verlden omedelbart berört henne, och med ens hade de ting, kring hvilka hon flätat ett troskyldigt hjertas kärleksfullast hopspunna trådar, smulats sönder i bitar.

Kärlek, äktenskap, hem, dessa ord, hvilkas blotta namn ljudit med sordinerade cellosträngars smältande klang, alt det der, hon läst och hört om, som skulle gifva hennes flämtande tankar näring, hennes törstande hjerta innehåll och gjuta verkligt lif i hennes tomma skentillvaro, alt det der, det var då ingenting annat än begärelse, mened och lögn – ingenting annat.

Hvad som förut skimrat och tindrat som gullglänsande dvergsnät i skog en solvarm midsommardag, så florfint, så hemlighetsfult hoptråckladt, så spindelväfslätt, hade nu slitits sönder i tusende fragment af verklighetens råa, smutsade näfvar, och ramlad var drömbryggan, som förr en gång ledt mot framtidens blott till hälften anade lycka. –

Nu förstod hon hvarför de skrattat åt henne ibland, jemnåriga och andra, hon hade varit enfaldig, löjligt, godtroget enfaldig. Nå med det var det slut nu, ingen skulle längre hafva orsak att le åt henne. Nu hade hon blifvit klok, ty nu visste hon, att der intet fans något värdt att drömma om, och att hon ingenting, rakt ingenting hade att hoppas på – nej tröstlöst och tomt altihop, flackt, flackt, flackt in i oändlighet. – Och hon grät öfver brustna strängar, öfver att hennes tro på menniskorna vissnat, öfver att hennes hopps skatter rånats. Hennes sinne fyldes af bitterhet, fyldes af misstro och sorg, och när hon på aftonen kom in till qvällsvarden med den vanliga skygga hållningen öfver sig, sågo de båda gubbarne förbluffade på henne. De kunde rakt icke begripa, hvarför deras kära lilla sötunge med en gång fått röda ögon och svullna ögonlock.

* * *

Baron Stjernklo hade denna gång icke haft väntadt nöje af sitt besök på Björkvik. Han var hela tiden gnatig och retlig och högst förargad öfver, att majoren fått se honom i korten. När så söndagseftermiddagen kom, lät han skjutsa sig till andra ändan af ön för att på en annan led återvända till Stockholm. Han ville för ingen del ännu en gång sammanträffa med den der påhängsna figuren, hvilken han i sitt hjerta önskade, dit pepparn växte.

Han hade dessutom brådtom hem. I veckan skulle det blifva prestinstallation i trakten, och då skulle han som ortens mest ansedda och mest representativa man hafva middag för biskop och andra notabiliteter, och dessförinnan fick han ju lof att bereda sig på ett värdigt mottagande.

Majoren deremot väntade lugnt till måndagsmorgonen. Han för sin del hade ingenting emot att råka baronen igen. Herre Gud, det var ju en bildad och human karl, en man ur societeten med både förstånd och omdöme, ingen inskränkt kälkborgare.

Saken var den, att majoren på senare tiden aldeles lagt bort att genera sig. Och det gjorde han nog rätt i, ty en så erfaren man, som han var, hade han god reda på, hur tolerant och öfverseende verlden är mot alla gentlemän, och att han hörde till dessas nobla korporation, hade hans vänner och bekanta nu så länge trumpetat i honom, att han mer och mer började känna sig öfvertygad om, att det var sant.